

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
Právnická fakulta

**Ústav autorského práva,
práv průmyslových a práva soutěžního**

**KOLEKTIVNÍ SPRÁVA
AUTORSKÝCH PRÁV MAJETKOVÝCH**
*Collective management of the author's economic
rights*

Rigorózní práce

Mgr. Jiří Šindelář

2009

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto rigorózní práci zpracoval samostatně, a že jsem vyznačil všechny prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpal, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

.....
Mgr. Jiří Šindelář

OBSAH

1. Úvod	1
2. Stručný historický vývoj institutu kolektivní správy práv autorských	2
2.1. Vývoj kolektivní správy ve světě	2
2.2. Vývoj kolektivní správy v ČR	5
3. Kolektivní správa v České republice	9
3.1. Prameny práva	9
3.2. Definice kolektivní správy	10
3.3. Činnost státu v oblasti kolektivní správy	16
3.4. Předměty ochrany	19
3.4.1. Autorské Dílo	19
3.4.2. Umělecký výkon.....	25
3.4.3. Zvukový a zvukově obrazový záznam či jiný záznam	28
3.5. Práva povinně kolektivně spravovaná	33
3.6. Vztah kolektivního správce k nositelům práv	44
3.7. Rovné podmínky a kontraktační povinnost	45
3.8. Povinnosti nositele práv ve vztahu ke kolektivnímu správci	46
3.9. Vztah kolektivního správce k uživatelům.....	46
3.10. Kontraktační povinnost kolektivního správce	47
3.11. Autorská odměna a její stanovování	48
3.12. Mediace	50
3.13. Vztahy kolektivních správců k zahraničí	51
4. Mezinárodní smlouvy a dohody, právo Evropské Unie	54
4.1. Regulace kolektivní správy online práv Evropskou komisí	57
4.2. Varianty řešení kolektivní správy online práv v rámci EU.....	59
4.2.1. Zachování „status quo“	59
4.2.2. Změna stávající spolupráce kolektivních správců.....	60
4.2.3. Možnost výběru kolektivního správce.....	61
4.3. Oprávněnost regulace ze strany Evropské Unie	63
4.4. Doporučení vs. zásada teritoriality a mezinárodní závazky	64
4.5. Obsah Doporučení Evropské komise	65
4.6. Reakce Evropského parlamentu	66
4.7. Postup kolektivních správců po přijetí Doporučení	67
5. Navrhovaná změna směrnice 2006/116/EK – současný stav.....	68
5.1. Návrh	68
5.2. Cíl navrhované právní úpravy	69
5.3. Kritika	70
5.4. Prováděcí ustanovení chystané novely	78
6. Závěr	81
Použitá literatura	83
Summary	85

1. Úvod

Téma kolektivní správy autorských práv je v současné době předmětem hojně diskutovaným, a to i vzhledem k překotnému vývoji informační společnosti. Tento stále relativně mladý právní institut tak musí pružně reagovat na požadavky rozvíjejícího se prostředí internetu, digitalizace dat a ostatních znaků rozvíjející se informační společnosti, ve které zeměpisné hranice ztrácejí význam. Kontinentální autorské právo jako takové, tradičně postavené na principu teritoriality se tak dostává do nejednoho problematického rozporu, kdy musí volit mezi mnohaletou tradicí zakotvenou i v mezinárodních úmluvách a požadavky moderní informační společnosti. Snahy Evropské unie řešit tyto rozpory formou závazného právního předpisu vyústily v tzv. Informační směrnici, která se však principům kolektivní správy v informační společnosti nevěnuje.

Kolektivní správa autorských práv je upravena v zákoně č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon). Předchozí právní úprava (zák. č. 35/1965 Sb.) ve znění od 1.1.1996 vycházela z odlišného legislativního pojetí a ustanovení o kolektivní správě byla včleněna do samostatného zákona č. 237/1995 Sb., o hromadné správě autorských práv a práv autorskému právu příbuzných a o změně a doplnění některých zákonů. Hlavním argumentem pro vyčlenění kolektivní správy z autorského zákona byla její veřejnoprávní povaha, která se neslučuje se soukromoprávním charakterem autorských práv. Současné řešení však osobně považuji za praktičtější, neboť úprava zákona č. 121/2000 Sb., je konzistentnější a pro odbornou i laickou veřejnost přehlednější.

Ve své práci se budu postupně zabývat historickým vývojem kolektivní správy, její současnou právní úpravou, jakož i úpravou komunitární. V samotném závěru práce se pak pokusím i o úvahy de lege ferenda, a to zejména v oblasti kolektivní správy užití autorských děl šířených prostřednictvím sítě internet.

2. Stručný historický vývoj institutu kolektivní správy práv autorských

2.1. Vývoj kolektivní správy ve světě

Vznik institutu kolektivní správy je úzce spjat se vznikem samotné disciplíny autorského práva. Již koncem 18. století se začaly objevovat první organizace, přesněji řečeno sdružení, které si kladly za cíl posílit postavení autorů. Chápání tvůrčí činnosti, jakožto časově omezené práce, za kterou dostane autor odměnu, přestávalo být dostačující. Právo autora k dílu se stále více začínalo chápat jako cosi trvalého. Z tohoto vyplynulo také právo autora na odměnu za opakované užití jeho díla alespoň po dobu jeho života. Bývalo zvykem, že autor na zakázku napsal nějaké dílo a prodal jej objednateli. Šlo o jakousi předchůdkyni tzv. výhradní licence, přičemž objednatel, aniž by ve smlouvě uvedl rozsah užití takového díla, dílo neomezeně užíval. To bylo samozřejmě ke škodě autora.

Proto se také začaly objevovat první spolky, které právě úpravy licenčních smluv prováděly. Zprvu se tak dělo v oblasti dramatické tvorby a literatury. Ve Francii roku 1777 byla poprvé založena autorská společnost bojující za uznání práv autorů k jejich dílům. Nesla název *Ureu de la legislation dramatique*. Jak už vyplývá ze samotného názvu, šlo o ochranu práv dramatiků. V této době ještě nešlo o skutečnou kolektivní správu spojenou se zastupováním samotného autora, ale spíše o jakousi agenturní práci těchto organizací. Dbalo se především o to, aby byly dodržovány smluvní podmínky při poskytování daných děl. V roce 1837 dramatiky následovali spisovatelé založením spolku spisovatelů - *Société des gens de letters*. Mezi zakladatele spolku patřili významní spisovatelé jako A. Dumas, V. Hugo a další.

Důležitou historickou událostí, která vedla plně ke vzniku kolektivního spravování, byl soudní spor ze 40. let 18. století. V něm dva hudební skladatelé a libretista žalovali známé varieté v Paříži. Tamní orchestr hrál jejich skladby na jevišti při veřejné produkci. Při návštěvě tohoto podniku byli sami autoři vyzváni, aby zaplatili vstupné na své

„vlastní“ představení, přičemž nikdy předtím nedostali žádnou autorskou odměnu. Takže varieté užívalo jejich dílo zcela zdarma a jakoukoli povinnost platit za veřejné užití cizího díla odmítalo. Soud tehdy kladně rozhodl o právu na odměnu za užití autorského díla ve prospěch autorů. Tak bylo poprvé soudně přiznáno právo na odměnu za užití cizího díla a tím byl dán právní podklad pro výkon kolektivní správy autorských práv.

Z praktického hlediska tak vznikla nutnost založit organizace, jenž by začali za autory vybírat odměny, na které již měli soudně přiznané právo. Uplatňovat svá práva cestou určitého prostředníka bylo bráno za velmi praktické. V dnešní době digitálně propojeného světa je tento model téměř nevyhnutelný. Autor se tak mohl začít plně věnovat pouze své tvorbě a nemusel se starat navíc o právní záležitosti spojené s užíváním jeho díla. Kolektivní správa tak zcela určitě napomohla k rozšíření a ke zkvalitnění tvůrčí činnosti.

V roce 1850 byla ve Francii poprvé založena organizace vybírající odměny za užití autorských děl - *Société des auteurs, compositeurs et éditeurs de musique*. Následně začaly hojně vznikat zastupující společnosti i mimo Francii a počátkem dvacátého století dosáhla kolektivní správa mezinárodních rozměrů, kdy byla v roce 1926 založena mezinárodní konfederace společností autorů a skladatelů zvaná *Confederation internationale des sociétés d'auteurs et de compositeurs*, známá pod zkratkou CISAC¹. Členy této konfederace byly téměř všechny státy západní a střední Evropy, včetně tehdejší ČSR. Na mezinárodní úrovni se státy sdružily do tzv. Bernské unie založené Bernskou úmluvou o ochraně literárních a uměleckých děl z roku 1886.

Mezinárodní úprava podle této úmluvy byla založena na dvou hlavních zásadách - teritoriality a asimilace. Podle zásady teritoriality se autorskoprávní vztahy řídí vždy právem státu, pro jehož území se ochrana uplatňuje (*lex loci protectionis*). Zásadou asimilace chápeme uplatnění národního režimu, což znamená povinnost smluvního státu nakládat s příslušníky ostatních smluvních států jako se svými vlastními příslušníky.

¹ Hartmanová D. – Kolektivní správa autorských práv a práv souvisejících s právem autorským, Linde

Za zmínku stojí v Úmluvě upravená možnost smluvních států vnitrostátním předpisem podmínit ochranu děl tzv. hmotným zachycením (nosič záznamu). Dále stojí za zmínku také ustanovení článku 6 bis. Tento článek umožňuje institucím oprávněným k zastupování ve výkonu majetkových práv (kolektivní správci) zastupovat autora po jeho smrti také v oblasti práv osobnostních, a to alespoň po dobu trvání práv majetkových.

Článek 6 bis Bernské úmluvy:

Odstavec 1. - Nezávisle na majetkových právech autorských, a i po jejich postoupení, má autor právo uplatňovat své autorství k dílu a odporovat každému znetvoření, zkomolení nebo jiné změně díla, jakož i jinému zásahu do díla, který by byl na újmu jeho cti nebo dobré pověsti.

Odstavec 2. - Práva přiznaná autorovi podle odstavce 1 se po jeho smrti zachovávají alespoň do zániku majetkových práv autorských a vykonávají je osoby nebo instituce oprávněné k tomu právním řádem státu, kde se uplatňuje nárok na ochranu. Ty státy, jejichž právní řád platný v době ratifikace tohoto aktu nebo přístupu k němu neobsahuje ustanovení zajišťující ochranu všech práv uznaných podle odstavce 1 po autorově smrti, mohou však stanovit, že některá z těchto práv autorovou smrtí zanikají.

Naše úprava ochrany osobnostních práv je obsažena v § 11 autorského zákona. Autorský zákon stanoví, že osobnostní práva zanikají smrtí autora. V odstavci pátém § 11 je úprava ochrany osobnostních práv širší než bernská, když stanoví, že u vyjmenovaných osobnostních práv se může po smrti autora ochrana domáhat kterákoli z osob autorovi blízká, ale i právnická osoba sdružující autory, jakož i příslušný kolektivní správce, a to i po uplynutí doby trvání majetkových autorských práv.

2.2. Vývoj kolektivní správy v ČR

Podle toho, jak se u nás měnil politický systém, měnila se rovněž úprava kolektivní správy. Model kolektivního spravování prošel dlouhým a někdy dosti složitým vývojem. V prvopočátcích zavedení zastupování autorů ve světě nebyl na našem území žádný subjekt, který by chránil a vybíral odměny pro české autory. V té době byli někteří čeští skladatelé zastupováni vídeňskou AKM (Vítězslav Novák, Josef B. Foerster), jiní berlínskou STAGMOU (Antonín Dvořák, Josef Suk). Řada vážených skladatelů, např. Bedřich Smetana či Zdeněk Fibich, nebyla zastupována vůbec a přicházela tak o honoráře z veřejného provozování, které bylo v té době jediným příjmem ochranných organizací². O ochranných organizacích se počalo mluvit v souvislosti s užíváním populární hudby. Zprvu se skladatelé domnívali, že samotné zřízení a provoz ochranné organizace by byl velice nákladný a na výplaty odměn jednotlivým skladatelům by již stejně nezbylo.

Se vznikem samostatného státu nastala situace, kdy zastupování zahraničními svazy nebylo praktické. Vznikla nutnost založit si ochrannou organizaci vlastní. Recepční normou č. 11/1918 Sb. byl zajištěn plynulý přechod rakouského a uherského práva pro tehdejší Československo. Důležitou úlohu sehrál i podpis Saintgermainské mírové smlouvy v roce 1919, kterou se Československo zavázalo k ochraně autorských práv a k členství v Bernské unii z roku 1886. Tento závazek splnila republika až v roce 1921, kdy přistoupila k Bernské úmluvě v jejím berlínském znění z roku 1908. Z popudu skladatelů populární hudby byla v roce 1919 založena první ochranná organizace – Ochranné sdružení československých skladatelů, spisovatelů a nakladatelů hudebních. K této naší první organizaci³ se dnes hlásí OSA – Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním, i když tehdejší ochranná organizace zastupovala nejen autory hudby, jak je patrné z jejího názvu.

² www.osa.cz

³ Byla založena jako tehdejší s.r.o. dle zákona o společenstvech z roku 1906

V právním řádu se první úprava kolektivní správy autorských práv objevila v zákoně č. 218/1926 Sb. o původském právu k dílům literárním, uměleckým a fotografickým (o právu autorském). Tento zákon výslovně přiznal hudebním autorům vysílací práva, což bylo mimořádně důležité, protože v té době nastupovala éra rozvoje rozhlasu u nás. Zákon přiznal hudebním autorům také to, čemu dnes stručně říkáme mechanická práva, čili právo na rozmnožování díla na hmotném nosiči záznamu. Ve svém ustanovení § 30 zákon zmiňuje ochrannou organizaci (v zákoně nazvanou odborné sdružení zabývající se vybíráním provozovacích honorářů) a autorům zastoupeným touto tuzemskou organizací přiznává proti pořadateli veřejného nedivadelního provozování nebo rozhlasu vedle nároku na náhradu škody nebo vydání obohacení rovněž „nárok na zapravení přiměřeného provozovacího honoráře“. V odstavci druhém byla upravena otázka kolektivních smluv a jejich přednost před sazebníkem odměn, tzn. že pokud měly obě strany uzavřenu kolektivní smlouvu o výši provozovacích honorářů, měla tato přednost před sazbou stanovenou ochrannou organizací. Novelou původcovského zákona z roku 1936 byl zákon č. 218/1926 mimo jiné rozšířen o § 30a, jež upravoval výkon jednotlivých práv ochranným svazem. § 30a stanovil, že ministerstvo školství a národní osvěty může ochrannému svazu přiznat výhradní právo k udílení svolení k :

- 1. veřejnému nedivadelnímu provozování chráněných hudebních děl s textem nebo bez textu a k veřejnému přednesu takových děl nástroji nebo jejich zařízeními určenými k mechanickému přednesu;*
- 2. užití takových děl k přenesení na nástroje nebo na jejich zařízení určené k mechanickému přednesu;*
- 3. šíření takových děl rozhlasem nebo jinými technickými prostředky a výhradní právo vybírat za udělené svolení honorář.*

S nástupem komunistického režimu po druhé světové válce nastal stav direktivního zasahování a kontroly nad činností kolektivní správy. Vše se odvíjelo od předem stanoveného plánu a základním vodítkem pro

hospodaření byl plán na příští rok. Ministerstvo informací a osvěty vydalo vyhlášku č. 353/1952 Ú.I.⁴ Vyhláška se týkala ochrany původcovských práv k dílům literárním a k literární tvorbě. Vyhláška ve svém § 2 dávala oprávnění tehdy existujícímu kolektivnímu správci - Československému divadelnímu a literárnímu jednatelství, zapsané společenstvo s r. o. v Praze, citují:

a) udílet v oblasti působnosti autorského zákona za všechny původce nebo osoby, kterým přísluší původcovská práva, svolení:

- 1. k veřejnému provozování chráněných děl slovesných, dramatických, hudebně-dramatických, choreografických a pantomimických,*
- 2. k užití těchto děl k přenesení na nástroje nebo na jejich zařízení určená k mechanickému přednesu, jakož i k veřejnému přednesu takovými nástroji nebo zařízeními,*
- 3. k šíření těchto děl rozhlasem nebo jinými technickými prostředky,*
- 4. k předvádění zfilmovaných děl slovesných ve veřejných kinech,*

b) za udělené svolení vybírat pro majitele původcovských práv příslušný honorář.

Poplatné této době bylo, že samotná vyhláška neměla žádné zákonné zmocnění, nýbrž toto zmocnění bylo v kompetencích samotného ministra informací a osvěty⁵.

Vydáním nového zákona č. 115/1953 Sb., o právu autorském (autorský zákon), resp. vyhláškou č. 145/1954 Ú.I., která prováděla § 72 zákona č. 115/1953 Sb., byla vyhláška 353/1952 Ú.I. zrušena a s ní také původcovský zákon z roku 1926. Nový autorský zákon se nesl plně v socialistickém duchu ochrany zájmů pracujícího lidu a jeho základním nedostatkem bylo, že nerozlišoval mezi osobnostními a majetkovými právy autora. Zákon zavedl řadu státních zásahů do autorskoprávní oblasti a již v §1 deklaroval jako cíl zákona kromě jiného, *"aby byla podnícena lidová tvorba sloužící zájmům lidu..."*, a aby se autorská díla

⁴ Vyhláška č. 353/1952 Ú.I., o zabezpečení ochrany původcovských práv k dílům literárním

⁵ § 1 zákona č. 272/1949 Sb.

“stala účinným nástrojem budování socialistické společnosti.” Ministerstvu kultury dal možnost vydávat tarify, které by upravily výši autorských odměn a možnost udělovat souhlas k užití díla i proti vůli autora, atd..

Autorský zákon z roku 1953 měl však i jeden pozitivní rys. Zavedl ochranu práv výkonných umělců a v tom předběhl všechny ostatní lidově demokratické státy o mnoho let⁶. V roce 1954 byla založena ochranná organizace pro výkonné umělce OSVU, avšak z důvodů menší byrokratické zatíženosti byla přímo podřízena OSA. Následovalo období, kdy byla právní úprava kolektivní správy regulována přímo Ministerstvem kultury, které k tomuto vydávalo závazné prováděcí vyhlášky. Ministerstvo kultury vydalo v roce 1958 vyhlášku pod číslem 99/1958 Ú.l., o povolování veřejných koncertních a jiných hudebních produkcí, veřejných produkcí estrádních a artistických, podniků lidové zábavy, některých divadelních představení, výstav, přednášek a filmových představení a o výhradním oprávnění ochranných organizací autorských. Tato vyhláška byla zrušena až zákonem č. 165/1992 Sb., kterým se zrušují některé právní předpisy z odvětví kultury. Po pádu komunistického režimu bylo nutností celou úpravu kolektivní správy změnit a de facto se vrátit k prvorepublikovým zásadám výkonu kolektivní správy.

Ještě v roce 1965 vstoupil v platnost nový autorský zákon č. 35/1965 Sb. ze dne 25. března 1965, o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorský zákon). Tento zákon nahradil až dnes platný zákon č. 121/2000 Sb. Ve své části třetí v §§ 40 – 44 zákon upravoval postavení organizací autorů a výkonných umělců. Zmíněné §§ 40 až 43 byly zrušeny novelou autorského zákona č. 318/1993 Sb. a § 44 zákonem č. 237/1995 Sb.

Do přijetí zákona o hromadné správě autorských práv č. 237/1995 Sb. bylo postavení ochranných organizací upraveno vyhláškou Ministerstva kultury ČR č. 241/1991 Sb., o výhradním oprávnění některých organizací zastupujících autory nebo výkonné umělce. Tato vyhláška prováděla § 44 autorského zákona z roku 1965 a ministerstvo tak přiznalo oprávnění k výkonu kolektivní správy pouze dvěma

⁶ § 83 a násl. zák. č. 115/1953 Sb, o právu autorském (autorský zákon)

organizacím, a to OSA, tehdy ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním a nově zřízené organizaci INTERGRAM, nezávislé společnosti výkonných umělců a výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů.

Jak jsem již uvedl výše, v roce 1995 byl přijat samostatný zákon č. 237/1995 Sb., o hromadné správě autorských práv, který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 1996. Přijetím tohoto zákona došlo ke zrušení spousty prováděcích vyhlášek včetně vyhlášky č. 241/1991 Sb. a vyhlášek upravujících do té doby výše sazeb odměn za jednotlivá užití. Pojem kolektivní správa práv byl nahrazen pojmem hromadná správa práv. Hromadná správa dle tohoto zákona byla definována v § 1 jako zastupování osob, jimž přísluší autorské právo nebo právo autorskému právu příbuzné vyplývající z autorského zákona⁷ (dále jen "nositel práva"), a to při výkonu práva na udělení svolení k užití děl, výkonů výkonných umělců, zvukových, obrazových nebo zvukově-obrazových záznamů anebo vlastních pořadů rozhlasových a televizních organizací (dále jen "předměty ochrany podle autorského zákona"), práva na odměnu za toto užití a při výkonu práva na slušné vypořádání.

Zákon č. 237/1995 Sb. nepozbyl platnosti, avšak celá jeho první část věnovaná hromadné správě byla zrušena. V platnosti zůstala pouze ustanovení zrušovací a ta, která se týkají změn zákonů. Přijetím zákona č. 121/2000 Sb. byl institut kolektivní správy zařazen do autorského zákona. Opouští se tak koncepce zavedená zákonem č. 237/1995 Sb., kdy tato oblast byla upravena mimo autorský zákon⁸.

3. Kolektivní správa v České republice

3.1. Prameny práva

Kolektivní správa práv je v současnosti upravena zákonem č.121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů (dále v textu jen Autorský zákon nebo AZ), přičemž kolektivní správou

⁷ zákon č. 35/1965 Sb, o dílech literárních, vědeckých a uměleckých (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů

⁸ Kříž, Holcová, Kordáč, Křest'ánová – Autorský zákon a předpisy související (komentář), Linde Praha a. s. 2001

autorských práv, stejně tak jako práv souvisejících s autorským právem, se detailně zabývá hlava IV. Autorského zákona.

Autorský zákon jakožto, *lex specialis*, neřeší všechny otázky, které mohou vzniknout ve vztazích správce a nositelů práv nebo uživatelů, v takovém případě je třeba použít zákon č. 40/1964 Sb., ve znění pozdějších předpisů, občanský zákoník (dále v textu jen občanský zákoník nebo OZ). V případě dohody smluvních stran v intencích ustanovení § 262 zákona č. 513/1991 Sb., ve znění pozdějších předpisů, obchodní zákoník (dále v textu jen obchodní zákoník nebo ObchZ), je možné na otázky neupravené AZ aplikovat i obchodní zákoník. Toto ujednání bude patrně přicházet v úvahu pouze mezi kolektivním správcem a uživatelem, i když vyloučeno není ani v případě nositelů práv, a to zejména hudebních nakladatelství. V praxi však k aplikaci obchodního zákoníku na vztahy mezi kolektivním správcem a uživatelem či nositelem práv v současné době nedochází.

Oblast kolektivní správy je regulována i dalšími právními předpisy, které se vztahují nejen na oblast kolektivní správy a vztahy s ní související. Těmito předpisy jsou Ústava České republiky, ústavní zákon č. 1/1993 Sb., ve znění pozdějších předpisů, Listina základních práv a svobod, jakožto základní předpisy, a dále např. zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o sdružování občanů) nebo zákon č. 143/2001, o ochraně hospodářské soutěže, ve znění pozdějších předpisů (dále jen zákon o ochraně hospodářské soutěže nebo ZOHS).

3.2. Definice kolektivní správy

Kolektivní správu práv definuje Autorský zákon v § 95 odst. 2 AZ jako zastupování většího počtu osob, jimž přísluší majetkové právo autorské nebo majetkové právo související nebo ze zákona oprávnění k výkonu práv k dílům nebo ze smlouvy výhradní oprávnění k výkonu práva kolektivně spravovaného pro celou dobu ochrany trvání majetkových práv

a alespoň pro území ČR s právem poskytnout podlicenci (jinak také nositelé práv), k jejich společnému prospěchu, a to při výkonu jejich majetkových práv jak k dílům již zveřejněným tak i ke zveřejnění nabídnutým za předpokladu, že jiný než kolektivní výkon je nedovolený nebo neúčelný.

Základní definiční znaky kolektivní správy tedy jsou:

1. zastupování většího počtu nositelů autorských majetkových práv
2. společný prospěch nositelů práv
3. účelnost kolektivního výkonu práv.

Autorský zákon dále stanoví, že kolektivní správa není podnikáním, lze ji vykonávat jen na základě oprávnění od Ministerstva kultury, které oprávnění udělí, jen pokud nebude již uděleno oprávnění jinému subjektu.

Základním předpokladem pro existenci kolektivní správy práv jsou osoby, pro které je možno správu vykonávat. Těmi jsou již výše uvedení nositelé práv, tedy osoby, kterým přísluší autorské majetkové právo. V oblasti práv autorských k hudebním dílům mohou být nositeli práv: autor, dědic po autorovi a další osoby, které získají práva od autorů nebo dědiců.

Autorem se stává fyzická osoba, která vytvoří svou vlastní tvůrčí činností dílo splňující znaky stanovené pro autorská díla v § 2 odst. 1 AZ, tedy jedinečné dílo vyjádřené v objektivně vnímatelné podobě. Autorské právo, které se skládá z práv osobnostních a majetkových, autorovi vzniká okamžikem vytvoření díla. Trvání autorského majetkového práva je upraveno § 27 AZ. Tento stanoví, že autorské právo trvá po dobu autorova života a 70 let po jeho smrti. Při posuzování trvání autorského majetkového práva je třeba vzít v potaz případné spoluautorství (§ 27 odst. 2), zveřejnění díla anonymního či pseudonymního (§ 27 odst. 3).

Autorská majetková práva jsou předmětem dědictví. Na dědice tato práva přechází v okamžiku smrti zůstavitele (§460 OZ). Nakládat s právy však může až v okamžiku nabytí právní moci usnesení, kterým se potvrzuje vypořádání dědictví soudem. V průběhu dědického řízení spravuje kolektivní správce autorská majetková práva, která jsou předmětem dědictví, v souladu se smlouvou o zastupování se zůstavitelem

nebo podle zákona v případě, že se jedná o práva povinně či quasi povinně kolektivně spravovaná, s tím, že autorské odměny vybrané za užití předmětných děl shromažďuje na kontě autora. K vyplácení dochází po právní moci rozhodnutí soudu.

Autorské majetkové právo může získat také osoba, která zveřejní dílo doposud nezveřejněné autora, k jehož dílům již práva autorská uplynula (§ 28 odst. 2). Takovéto osobě náleží pouze majetková práva a to ve stejném rozsahu, v jakém by náležela samotnému autorovi, pokud by majetková práva k dílu ještě trvala. Tato výjimka z režimu volného díla byla do Autorského zákona zakotvena v souladu s článkem 4 Směrnice rad Evropských společenství č. 93/98/EHS o harmonizaci ochranné doby práva autorského a některých práv příbuzných.⁹

Dalšími osobami, které mají způsobilost být zastupované kolektivním správcem jsou osoby, jímž přísluší ze zákona oprávnění k výkonu autorských majetkových práv. Těmito mohou být především zaměstnavatelé v případě tzv. zaměstnaneckých děl. AZ v § 58 odst. 1 stanoví, že zaměstnavatel vykonává autorská majetková práva k dílům, která vytvořil zaměstnanec v rámci plnění svých pracovních povinností. Tato úprava je dispozitivní, přesto ale znamená posílení pozice zaměstnavatele. Zaměstnavatel může s ohledem na toto ustanovení být v některých případech vůči kolektivnímu správci ve dvojím postavení, jako nositel autorského práva a jako uživatel děl, tedy plátce autorské odměny (v případě vysílatelů, pro které pořady opatřují hudbou zaměstnanci v pracovním poměru).

Poslední skupinou osob, které mají způsobilost být zastupovány kolektivním správcem, představují osoby, které prostřednictvím licenčních smluv získávají oprávnění k výkonu kolektivně spravovaného práva po celou dobu ochrany, alespoň pro území České republiky, a s právem poskytnout podlicenci. Nejčastěji se jedná o hudební nakladatele. Uzavřením takovéto smlouvy právo autora nezaniká, je pouze povinen

9 Kříž J., Holcová I., Korda J., Křesťanová V., Autorský zákon komentář a předpisy související, 2. aktualizované vydání podle stavu k 1.9. 2005 str. 122

strpět zásah do svého práva v rozsahu stanoveném smlouvou (§12 odst. 2 AZ). I v případě, že výhradní licenční smlouva umožňuje i nadále osobní výkon práva autorovi, bude nositelem práv nabyvatel licence. V případě, že výhradní oprávnění k výkonu práva dílo užít je poskytováno na dobu kratší než je doba ochrany nebo není splněna jiná podmínka stanovená v § 95 odst. 2 písm. c), nezískává nabyvatel způsobilost být zastupován kolektivním správcem. Je-li takový nabyvatel zastupován kolektivním správcem, měl by být zastupován nikoliv v rámci kolektivní smlouvy, ale např. činností agentážní.¹⁰

Autorský zákon č. 121/2000 Sb. rozšířil kolektivní výkon práv z děl zveřejněných i na díla ke zveřejnění nabídnutá. Za tyto se považuje dílo, které nositel práva písemně oznámí příslušnému kolektivnímu správci za účelem zařazení tohoto díla do rejstříku ochrany. Tímto okamžikem se dílo stává součástí repertoáru správce a může jej po získání souhlasu od kolektivního správce užít kdokoliv. Nová úprava však nevylučuje, aby si první uživatel díla, například ten, na jehož objednávku je dílo vytvořeno, nezajistil oprávnění k prvnímu užití nebo-li zveřejnění díla přímo od autora. Bude-li mít uživatel zájem o výhradní licenci k prvnímu užití, je potřeba, aby autor zajistil, že dílo nebude po stanovenou dobu užito někým dalším. V praxi je toto možné pouze pozdržením přihlášením díla do repertoáru kolektivního správce.

Nezbytným předpokladem pro kolektivní výkon práv je jeho účelnost a dovolenost resp. nedovolenost vykonávat příslušná práva jinak než kolektivně (tzv. povinně kolektivně spravovaná práva). Vzhledem k podmínce účelnosti kolektivního výkonu práv není překvapující, že kolektivní správa se uplatňuje zejména u těch druhů děl, která lze díky technice užívat v jednom okamžiku neurčitým počtem uživatelů a současně v rozsáhlém ne vždy přesně definovaném množství jedním uživatelem. Typickým příkladem majetkových práv k dílům, kde je jeho výkon kolektivním správcem účelný a současně prospěšný všem stranám,

10 Kříž J., Holcova I., Korda J., Křesťanova V., Autorský zákon komentář a předpisy související, 2. aktualizované vydání podle stavu k 1.9. 2005, str. 254

tedy jak nositelům práv, tak uživatelům, jsou práva veřejného provozování k hudebním dílům s textem i bez textu.

Kolektivní správa ale postupně pronikla i do oblastí, kde je její existence ne vždy zcela účelná a poměrně neobvyklá. Do takové kategorie se řadí, např. tzv. synchronizační práva. Pojem synchronizační práva označuje oprávnění k zařazení díla resp. jeho rozmnoženiny do audiovizuálního díla. K tomuto zařazení je podle stávající platné úpravy potřeba souhlasu autora díla (§ 63 odst. 2 AZ). Kolektivní správce pro autorská práva k hudebním dílům v současné době vykonává tato práva v rámci své dobrovolné kolektivní správy. Při této činnosti se opírá o smlouvy o zastupování autorských majetkových práv a oprávnění od Ministerstva kultury ze dne 28. 2. 2001, čj. 4449/2001, a to konkrétně o oprávnění pod bodem II. písm. a).¹¹ Vzhledem k tomu, že práva uvedená pod tímto bodem licence nekorespondují s oprávněním, které je při užití hudebních děl jejich zařazením do audiovizuálního díla nutno udělit, resp. získat v případě uživatele, je tato praxe kolektivního správce minimálně diskutabilní.

Problematickým pro kolektivního správce by mohlo být i dodržení ustanovení § 64 odst. 2 AZ, které ukládá autorovi díla audiovizuálně užitého povinnost neudělit souhlas se zařazením díla audiovizuálně užitého do jiného audiovizuálního díla a to po dobu 10-ti let od udělení oprávnění.

Vyjma právních úskalí naráží výkon tohoto práva kolektivním správcem na některé další problémy, z nichž nejvýznamnější je sjednání odpovídající výše autorské odměny. Kolektivní správce je totiž povinen mít sazebník autorských odměn. Tato jeho povinnost se vztahuje i na výkon práv synchronizačních. V praxi pak dochází k situaci, kdy aplikace sazebníku je v některých případech pro nositele práv nevýhodná a nebo naopak pro uživatele neakceptovatelná.

Domnívám se, že jak právo, tak praxe v případě synchronizačních práv dokazují, že jejich výkon prostřednictvím kolektivního správce není

¹¹ právo na rozmnožování a rozšiřování a rozšiřování zvukových záznamů hudebních děl s textem i bez textu zvukově obrazových záznamů, pokud jde o jejich hudební složku, podle §§ 13 a 14

příliš vhodný, neboť v drtivé většině těchto případů se nejedná o výkon práv kolektivní, nýbrž individuální.

Druhým, a zcela jistě nikoliv posledním případem, zavedení kolektivní správy práv tam, kde je tento způsob výkonu práv neobvyklý a možná dokonce nevhodný, je ze Slovenska, kde LITA, autorská společnost (kolektivní správce pro autorská majetková práva povinně i dobrovolně kolektivně spravovaná k dílům literárním, dramatickým, hudebně dramatickým, audiovizuálním, choreografickým, fotografickým, dílům výtvarného umění, dílům architektonickým a užitého umění) získala oprávnění k výkonu dobrovolné kolektivní správy práva veřejného provozování hudebně dramatických děl jakýmkoliv způsobem, tj. včetně divadelního provedení. Toto právo je přitom právem tradičně nekolektivně spravovaným.

Kromě pozitivního vymezení kolektivní správy obsahuje autorský zákon vymezení negativní, které stanovuje činnosti, jež nelze považovat za výkon kolektivní správy a to v § 95 odst. 3 AZ. Za kolektivní správu se podle tohoto ustanovení nepovažuje zprostředkování uzavření licenční smlouvy nebo jiné smlouvy, ať už půjde o zprostředkování smlouvy mezi nositelem práv a uživatelem nebo uživatelem a kolektivním správcem. V později jmenovaném případě sice nelze samotné jednání o uzavření smlouvy považovat za výkon kolektivní správy, ale licenční či jiná smlouva uzavřená mezi uživatelem a kolektivním správcem bude podléhat příslušným ustanovením o kolektivní správě. Výkonem kolektivní správy není též příležitostné či krátkodobé zastupování majetkových práv autorských a s autorským právem souvisejících, nejedná-li se o práva povinně kolektivně spravovaná. Za kolektivní správu nelze považovat ani dlouhodobé zastupování většího počtu osob (nositelů práv k stejným druhům děl) při výkonu některého dobrovolně kolektivně spravovaného práva, pokud k této činnosti není z jakéhokoliv důvodu uděleno oprávnění k výkonu kolektivní správy (§ 97 odst. 1 AZ).

3.3. Činnost státu v oblasti kolektivní správy

Kolektivní správu práv lze vykonávat pouze na základě oprávnění, které uděluje Ministerstvo kultury. V souladu s Autorským zákonem uděluje Ministerstvo oprávnění vždy pouze jednomu subjektu pro jeden druh předmětu ochrany resp. jeden druh děl. V důsledku této úpravy získává každý kolektivní správce monopolní postavení, které s sebou přináší výhody i nevýhody a to jak pro nositele práv tak pro uživatele. Nejen existence monopolního postavení vyvolává nezbytnost zajištění řádné kontroly ze strany státu tak, aby kolektivní správci postupovali v souladu s právními předpisy, které se na jejich činnost vztahují. Povinnosti kolektivních správců jsou stanoveny zejména v ustanovení § 100 AZ, a to jak ve vztahu k nositelům práv tak ve vztahu k uživatelům.

Orgánem pověřeným k výkonu dozoru nad kolektivní správou je Ministerstvo kultury (§ 103 AZ). Ministerstvo je v souvislosti s výkonem dozoru oprávněno požadovat informace potřebné k výkonu dozoru, zjišťovat, zda nedochází k porušování povinností uložených tímto zákonem a ukládat při zjištění závad v dodržování tohoto zákona povinnost k nápravě. V případě zjištění závad při dodržování povinností stanovených autorským zákonem, je Ministerstvo oprávněno ukládat povinnost k nápravě ve stanovené přiměřené lhůtě a pokuty, a to až do výše 500.000,- Kč, přičemž tato pokuta může být uložena i opakovaně. Vybrané pokuty jsou příjmem Státního fondu kultury České republiky. Uložením povinnosti k nápravě a případně i pokuty však není dotčena odpovědnost podle jiných právních předpisů.

Tímto předpisem je například zákon o ochraně hospodářské soutěže, který v § 2 odst. 1 definuje soutěžitele jako právnickou nebo fyzickou osobu, jejich sdružení a jiné formy seskupování, a to i v případě, že tato sdružení nebo seskupení nejsou právnickými osobami, pokud se účastní hospodářské soutěže nebo ji mohou svou činností ovlivňovat, přičemž není podstatné, zda se jedná o podnikatele či nikoliv. Zákon vymezuje okruh soutěžitelů, na které se tento neaplikuje, těmi jsou zejména osoby, které poskytují služby obecného hospodářského významu. V minulosti se

několikrát snažili kolektivní správci přesvědčit Evropskou komisi a následně v některých případech i Evropský soudní dvůr o tom, že i kolektivní správa spadá do této kategorie. Názor byl oběma institucemi odmítnut.

Při aplikaci ZOHS je však třeba vzít v úvahu § 97 odst. 8 AZ, který stanoví, že dohody o sdružení nositelů práv v osobě kolektivního správce ani dohody o vzájemném pověření tuzemských nebo tuzemských a zahraničních správců k výkonu kolektivní správy, nejsou dohodami narušujícími hospodářskou soutěž. Z tohoto důvodu se na kolektivní správu a činnost kolektivních správců neuplatní ustanovení Hlavy II. ZOHS. Totéž ale neplatí pro ostatní ustanovení ZOHS, ze kterých je nejvýznamnější úprava obsažená v Hlavě III zákona o hospodářské soutěži, jež se věnuje dominantnímu postavení soutěžitelů na trhu a jeho zneužívání, které je zakázáno.

Dominantní postavení na trhu má soutěžitel nebo společně více soutěžitelů (společná dominance), kterým jejich tržní síla umožňuje chovat se ve značné míře nezávisle na jiných soutěžitelích nebo spotřebitelích (§ 10 ZOHS). Zákon dále stanoví pravidla, která se uplatní při posuzování tržní síly soutěžitele či soutěžitelů. V případě kolektivních správců jakožto organizací s monopolním postavením ze zákona nevznikají samozřejmě žádné pochyby o tom, že jsou v dominantním postavení vůči ostatním soutěžitelům či spotřebitelům. Samotné dominantní či monopolní postavení není porušováním pravidel hospodářské soutěže, tímto se stává až zneužívání tohoto postavení. Zneužívání dominantního postavení je zákonem zakázáno. Co je takovým zneužíváním definuje § 11 ZOHS demonstrativním výčtem.

Z tohoto výčtu se může kolektivní správce dopustit například přímého nebo nepřímého vynucování nepřiměřených podmínek ve smlouvách s jinými účastníky trhu, které budou v době uzavření smlouvy v nápadném nepoměru k poskytovanému protiplnění (§ 11 odst. 1 písm. a) ZOHS). Nepřiměřené smluvní podmínky přitom může vyžadovat jak po nositelích

práv, (např. podmiňováním uzavření smlouvy o zastupování svěřením i práv, jejichž správa nemá žádný či mizivý užitek pro samotného nositele práva), tak po uživatelích, (např. podmiňováním udělení licence zaplacením nepřiměřeně vysoké autorské odměny).

Kolektivní správce může svým jednáním naplnit i podstatu § 11 odst. 1 písm. c) ZOHS, který za zneužívání dominantního postavení považuje uplatňování rozdílných podmínek při shodném nebo srovnatelném plnění vůči jednotlivým účastníkům trhu, jimiž jsou tito účastníci v hospodářské soutěži znevýhodňováni. I v tomto případě se kolektivní správce může takového jednání dopustit jak vůči nositelům práv tak vůči uživatelům. Za zneužití dominantního postavení je považováno i odmítnutí poskytnutí přístupu jiným soutěžitelům za přiměřenou úhradu k využití předmětů duševního vlastnictví, pokud je takové využití nezbytné pro účast v hospodářské soutěži (§ 11 odst. 1 písm. f) ZOHS).

V případě, že ÚHOS v řízení zjistí, že došlo ke zneužití dominantního postavení, pak tuto skutečnost uvede do svého rozhodnutí a do budoucna takové jednání zakáže. Úřad může také uložit, aby účastník nebo účastníci splnili opatření, která sami navrhli, pokud tato jsou dostatečná pro ochranu hospodářské soutěže a odstraní se závadný stav. Za úmyslné nebo nedbalostní jednání, které je ZOHS zakázáno může Úřad uložit pokutu až do výše 10.000.000,- Kč nebo do výše 10 % z čistého obratu dosaženého za poslední ukončený kalendářní rok.

Z výše uvedeného výčtu možných zneužití dominantního resp. monopolního postavení ze strany kolektivního správce lze zjistit, že některá porušení zákona o hospodářské soutěži jsou současně i porušením povinností dle zákona autorského. Tímto také lze dospět k závěru, že státní dozor se může v některých případech překrývat. Ze současné praxe si však dovoluji poznamenat, že státní dozor nad kolektivní správou, možná právě díky ne úplně jasně rozdělným pravomocem na tomto úseku, není vždy řádně vykonáván. V budoucnu by bylo patrně třeba zvážit přesnější stanovení výkonu dozoru ze strany státu, tak jak je tomu například v Rakousku nebo v Nizozemsku, kde pro každého kolektivního

správce je Ministerstvem pro vzdělávání, vědu a kulturu jeden státní komisař, který detailně dohlíží na jeho činnost.¹²

3.4. Předměty ochrany

Za předmět ochrany podle ustanovení § 95 lze chápat předmět, na který má nositel majetkových práv autorských a jiných práv výše zmíněných výlučné právo. Je to nehmotný statek vzešlý z činnosti fyzické osoby. Podle charakteru činnosti rozlišujeme několik předmětů ochrany. Jedná se o autorská díla, umělecké výkony, zvukové a zvukově obrazové záznamy. Novelovou Autorského zákona č. 216/2006 Sb. došlo ke zpřesnění nadpisu § 2 Autorského zákona, kde byl nahrazen nadpis § 2 nazvaném „Dílo“ nadpisem novým a zpřesňujícím na „Autorské dílo“. Zákonodárce touto změnou patrně zpřesňuje název pro předmět ochrany, aby byl tento v dalším chápán jako dílo veskrze autorské. Došlo-li tedy ke změně předmětu ochrany, z díla na autorské dílo, soudím, že by se v dalším měla tato legislativní zkratka užívat i v dalších ustanoveních autorského zákona, paragraf 95 nevyjímaje. Zákonodárce však ponechává v § 95 autorského zákona pouze pojem dílo¹³. Proto pojem dílo uvedený v § 95 budu nadále považovat za dílo autorské ve smyslu § 2 Autorského zákona.

3.4.1. Autorské dílo

Nejdůležitějším předmětem ochrany je autorské dílo. Zákonná definice autorského díla je upravena v § 2 aut. zák. První věta odst. 1. § 2. AZ obsahuje tzv. generální klauzuli, které musí vyhovovat všechna díla, pokud mají být předmětem práva autorského. Tato generální klauzule zní: „předmětem práva autorského je dílo literární a jiné dílo umělecké a dílo vědecké, které je jedinečným výsledkem tvůrčí činnosti autora (fyzické osoby) a je vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě včetně podoby elektronické, trvale nebo dočasně, bez ohledu na

¹² Hladký J., Kratochvíl J., K první novele autorského zákona, Právní rozhledy 5/2005

¹³ Pozn. ...ke zveřejnění nabídnutým dílům, uměleckým výkonům....(Viz. § 95 odst. (2) Autorského zákona).

jeho rozsah, účel nebo význam.“ V další větě § 2 je obsažen demonstrativní výčet děl. Dílo tedy musí splňovat hned tři společné znaky současně. Především musí jít o umělecké nebo vědecké dílo, dále pak musí být zásadně jedinečným výsledkem tvůrčí duševní činnosti autora a nakonec by mělo být vyjádřeno v jakékoli objektivně vnímatelné podobě. Nestačí tedy pouhý námět nebo myšlenka ba dokonce nápad v hlavě autora, pokud není ještě vnímatelný navenek. Jako nejběžnější příklad díla požívajícího ochrany kolektivním správcem je píseň, coby dílo hudební.

Zákon upravuje v § 1 odst. 2 rovněž určitou výjimku z výše zmíněné generální klauzule, a to pro počítačové programy. Počítačové programy totiž mnohdy nesplňují jednu ze základních podmínek pro autorská díla, a to jedinečnost. Pro stanovení způsobilosti počítačového programu k ochraně jakožto autorského díla postačí jeho původ. Ochrany tak požívají i počítačové programy, které nejsou autorových jedinečným výsledkem jeho tvůrčí činnosti, ale jsou autorovým dílem původním. Z povahy většiny počítačových programů vyplývá, že tyto v sobě mnohdy zahrnují již chráněné prvky programů jiných, ale jako výsledek jsou považovány za nové, resp. původní. Stejná výjimka je pak stanovena pro fotografická díla a databáze.

Kolektivní správa se uplatňuje pouze k předmětům ochrany zveřejněným nebo ke zveřejnění nabídnutým. V § 4 aut. zák. definuje zveřejnění a vydání díla. V odst. 1. je definováno zveřejnění jako první oprávněné veřejné přednesení, provedení, předvedení, vystavení, vydání či jiné zpřístupnění veřejnosti. Výklad těchto pojmů je ponechán právní doktríně. Výčet možností zpřístupnění díla veřejnosti je pouze demonstrativní, a tak otevírá cestu dosud nepoznaným technickým možnostem, jak dílo zpřístupnit. Důležité je, že zde musí jít o prvé zpřístupnění díla veřejnosti a zpřístupnění musí být oprávněné.

Autorský zákon nedefinuje pojem veřejnost. Bude záležet na okolnostech konkrétních případů. Někdy by zpřístupnění, byť jen jedné osobě, mohlo být chápáno jako zpřístupnění veřejnosti. Otázkou zůstává,

od jakého okamžiku je dílo zveřejněno. Bude záležet na konkrétních případech zveřejnění. Ze stanoviska soudního znalce JUDr. Jiřího Kordače vyplývá: „Hudební produkci je třeba považovat za veřejnou, jsou-li hudební díla provozována, resp. umožněno jejich vnímání, pro individuálně neurčitý počet osob nebo i pro počet osob určitý, avšak přesahující okruh soukromé sféry pořadatele produkce, tvořící zpravidla okruh členů jeho rodiny, resp. jeho osobních přátel či známých.“¹⁴ Např. jednou z podmínek k uzavření smlouvy o zastupování s ochranou organizací OSA je veřejné užití nejméně jednoho autorského díla. Za veřejné užití autorského díla je např. uvedení díla na koncertě, nahrávka na CD, vysílání v rozhlasu či TV, zveřejnění na internetu apod.¹⁵ Pojem zveřejněné dílo je tedy značně široký. S pojmem zveřejnění, resp. zveřejněné dílo, úzce souvisí rovněž pojem *veřejnost*. Autorský zákon tento pojem nedefinuje.

V určitých případech by se také mohlo stát, že nebude s určitostí jasné, kdo je autorem, neboť by existovala naprosto stejná díla, o nichž by se tedy vedl autorský spor. Zde v autorském právu neplatí tzv. princip priority, kdy by „rychlejší“ získal práva k dílu apod. Neexistuje totiž žádný institut přihlášení autorského díla na oficiálním základě, ba ani žádný oficiální rejstřík děl jasně prokazující původ. V § 6 aut. zák. se pojednává o tzv. domněnce autorství, která stanoví, že autorem díla je fyzická osoba, jejíž pravé jméno (pseudonym) je obvykle uvedeno na díle, je-li toto v hmotné podobě, a v případě nehmotných podob (píseň), je-li jméno uvedeno u díla v rejstříku předmětů ochrany vedeném příslušným kolektivním správcem. Toto je zákonná domněnka a v případě sporu musí strana, které tato zákonná domněnka nesvědčí, prokázat opak. Osoba zapsaná v rejstříku předmětů ochrany tedy nemusí nést důkazní břemeno v případném soudním sporu o určení autorství. Navíc novelou č. 216/2006 Sb. zákonodárce transponoval do právního řádu ČR část směrnice č. 2004/48/ES o vymáhání práv z duševního vlastnictví, kdy došlo k rozšíření

¹⁴ Věra Popelková, Ochrana práv výkonných umělců a výrobců zvukových záznamů (Intergram), Grada Publishing 1998, str. 55

¹⁵ www.osa.cz,

§ 26 občanského soudního řádu o další právnickou osobu, která je způsobilá zastupovat účastníka řízení v občanskoprávním řízení u soudu, jakožto zmocněnec. V občanském soudním řádu tak došlo k rozšíření výjimky, že zmocněncem v civilním procesu může být pouze fyzická osoba.

Vedle odborové organizace, Úřadu pro mezinárodněprávní ochranu dětí a Antidiskriminačního spolku tak již nově mohou v civilních sporech o nárocích vycházejících z autorského zákona, o nárocích z ohrožení a porušení práv podle autorského zákona a o nárocích na vydání bezdůvodného obohacení získaného na úkor toho, komu svědčí práva podle autorského zákona vystupovat jako zmocněnci účastníků rovněž právnické osoby, k jejímuž předmětu podnikání, popřípadě činnosti, patří ochrana práv podle autorského zákona. Jedná se tedy zejména o jednotlivé kolektivní správce a dále pak o profesní právnické osoby ochrany těchto práv.¹⁶ Nově se tak budou moci nositelé práv a držitelé licencí nechat zastoupit společným zmocněncem v občanskoprávním řízení k uplatnění svých nároků, jako náhradu škody, vydání bezdůvodného obohacení či nároku na zdržení se neoprávněného výkonu práva nositele.

Autorský zákon upravuje v § 40 a následující možnosti ochrany před neoprávněnými zásahy do autorského práva. Zůstává ovšem otázkou, zda-li bude v soudním sporu možno dokázat pravého autora. Pokud se neprokáže, že autorem díla je osoba odlišná od osoby zapsané v rejstříku, platí ona zákonná domněnka. Je výhodou autora, když uzavře s příslušným kolektivním správcem smlouvu o zastupování i z toho důvodu, že bude v tomto rejstříku evidován. Každý kolektivní správce je povinen vést rejstřík předmětů ochrany, k nimž kolektivně spravuje práva, pokud jsou mu však tyto předměty ochrany známy¹⁷.

Zákon však kolektivním správcům neukládá takovýto rejstřík předmětů ochrany zveřejnit, ba dokonce jej na požádání uživatele poskytnout. Podle § 100 odst. 1. písm. e) je však kolektivní správce

¹⁶ Např. IFPI (Mezinárodní federace hudebního průmyslu), Česká protipirátská unie, různé umělecké agentury apod.

¹⁷ Viz. § 100 odst. 1. písm. f)

povinen vést rejstřík nositelů práv jak smluvně zastupovaných, tak i rejstřík nositelů práv přihlášených k evidenci. Kolektivní správce je povinen na náklady žadatele sdělit údaje o tom, zda-li zastupuje nositele práv k danému předmětu ochrany¹⁸. U některých správců (OSA) jsou seznamy k nahlédnutí i na jejich webových stránkách, ovšem nelze se na ně plně spoléhat. Písemné potvrzení kolektivního správce dává jistou záruku. Na druhou stranu by jistě bylo nežádoucí, a jen obtížně realizovatelné, přihlašovat některá autorská díla do nějakého veřejného seznamu. Mohlo by dojít k ještě většímu zneužívání autorství ze stran přihlašovatelů. Poškozený autor má na rozdíl od občanskoprávní žaloby na určení podle § 80 občanského soudního řádu tu výhodu, že při jejím podání nemusí prokazovat naléhavý právní zájem. Jedná se tedy o žalobu na určení sui generis, o žalobu na určení svého autorství.

Zpět ale k problému veřejnosti. V našem platném právním řádu nalezneme několik ustanovení týkajících se veřejnosti. Jelikož autorské právo je disciplína většinou spadající do odvětví práva soukromého, mohli bychom aplikovat občanský zákoník. Předpisy práva veřejného upravují pojem veřejnost také, je ale problematické aplikovat tyto při výkladu autorského zákona. Pojem veřejnosti je definován v tiskovém zákoně č. 40/2000 Sb. ve vztahu k tzv. veřejnému šíření periodického tisku. Tiskový zákon takto definuje veřejné šíření tisku jako jeho zpřístupnění předem individuálně neurčenému okruhu osob nebo i osob takto určených, pokud překračují okruh členů rodiny vydavatele, který je fyzickou osobou, a s ním spjatého okruhu osobních přátel¹⁹.

Zveřejnit autorské dílo je základním osobnostním právem autora. On má právo rozhodnout, zda-li své dílo zveřejní, či ne. Lze tedy shrnout, že zveřejnění díla je velmi důležitou právní skutečností rozhodnou pro rozsah a obsah autorskoprávní ochrany.

¹⁸ Viz. § 100 odst. (1), písm. g) Autorského zákona

¹⁹ Viz. § 3 písm. f) zák. č. 40/2000 Sb. o právech a povinnostech při vydávání periodického tisku a o změně některých dalších zákonů (tiskový zákon)

To, co se považuje za předmět zveřejněný nebo ke zveřejnění nabídnutý, zákon zčásti definuje také v poslední větě § 95 odst. 2. Toto ustanovení se však týká všech předmětů ochrany podle § 95 aut. zák.

Kolektivní správce zastupující autory hudebních děl je OSA - Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním. Pro oblast tvůrců děl literárních, dramatických, hudebně dramatických, choreografických a pantomimických je to občanské sdružení Dilia. Aktuálně bych na tomto místě rád zmínil i vznik nové organizace kolektivní správy pro autory zvukaře fungující pod označením OAZA. Odborná veřejnost reagovala na vznik této organizace poměrně bouřlivě a Ministerstvo kultury samotné udělilo oprávnění až na základě rozhodnutí soudu. Podle mého názoru je opravdu sporné, zda je možno zvukaře považovat za autory, potažmo, zda je jejich vklad do finální podoby autorského díla hudebního skutečně tvůrčím. Soud si v otázce autorství nechal vypracovat odborný posudek, který zněl ve prospěch zvukařů. Na internetových stránkách tohoto sdružení se pak objevuje i tato věta: *V důsledku rozsudku soudu pak bylo rozhodnutím Ministerstva kultury České republiky dne 15. listopadu 2006, pod čj. 10145/2003, OAZA, dle § 98 autorského zákona uděleno oprávnění k výkonu kolektivní správy práv osob, jimž přísluší majetkové právo autorské k dílům mistrů zvuku*²⁰. Samozřejmě mi nepřisluší hodnotit rozhodnutí soudu, ale domnívám se, že pokud přiznáme autorství zvukařům, bylo by zapotřebí přezkoumat podobné nároky vznášené opakovaně vizážisty, restauratéry, kadeřníky....., a celé další řady profesí tradičně považované za řemesla. Není zájmem společnosti rozšiřovat ochranu autorskými právy na další a další předměty, proto považuji rozhodnutí soudu za nešťastné a ze systémového hlediska za bezprecedentní.

Jen okrajově na tomto místě zmiňuji dnes velmi diskutovanou a aktuální problematiku tzv. omezení práv autora či jiného nositele práv autorských a souvisejících ve prospěch provozovatelů ubytovacích zařízení v hotelových pokojích a rovněž provozovatelů zdravotnických zařízení,

²⁰ www.oaza.eu

kteřá úzce souvisí právě s pojmem „veřejnost“ ve smyslu sdělování autorského díla dle § 18 autorského zákona. Podrobněji v samostatné kapitole.

3.4.2. Umělecký výkon

Dalším předmětem ochrany podle ustanovení § 95 odst. 2. autorského zákona je umělecký výkon. Podobně jako dílo je i umělecký výkon definován v autorském zákoně. Jeho definici nalezneme v ustanoveních § 67 a násl. Umělecký výkon je předmětem práva výkonného umělce. Práva výkonného umělce patří mezi práva související s právem autorským. Nejde tedy o autorská práva, ale pro svůj osobnostní základ mají k autorským právům blízko. Vychází se z toho, že i ony jsou projevem osobnostní a jedinečné povahy. S autorským dílem je umělecký výkon spjat ve vazbě, kdy samo dílo je vyjádřeno určitou formou a tou může být právě umělecký výkon.

Umělecký výkon je definován jako výkon herce, zpěváků, hudebníků, tanečníků, dirigenta, sbormistra, režiséra nebo jiné osoby, která hraje, zpívá, recituje, předvádí nebo jinak provádí umělecké dílo a výtvořy tradiční lidové kultury. Musí tedy jít o provedení uměleckého díla. Výjimku tvoří výkon artisty, který nemusí svým výkonem provádět umělecké dílo. Musí zde však jít o výkon umělecký, z čehož plyne, že např. sportovní výkon akrobata - sportovce, byť má velice blízko k výkonu artisty, nemůže být považován za umělecký výkon. Pokud ale sportovní výkon sám je spojen s uměleckou choreografií, potom by mohl být považován za výkon umělecký. Určit pomyslnou hranici mezi ještě sportovním výkonem a již uměleckým výkonem je velice obtížné, kdy nelze tuto hranici jednoznačně stanovit. Vždy je nutné samotný výkon posuzovat samostatně.

Umělecký výkon je výkonem pouze fyzické osoby. Nemůže jít např. o výkon robota nebo zvířete, byť mnohdy velice originální a působivý. Není

možné považovat jej za umělecký výkon a jako takový požívat autorskoprávní ochrany.

Výkon, aby naplňoval znaky uměleckého výkonu, musí provádět určité autorské dílo podle § 2 odst. 1. aut. zák. Samozřejmě bude jistě záležet na posouzení samotného díla, jde-li o dílo autorské. Mnohdy nastávají situace, kdy sám výkonný umělec přímo své dílo vytváří a zároveň tak vlastně podává umělecký výkon²¹.

Autorské dílo vzniká přímo při přednesu, neboli při výkonu či provádění, např. při improvizaci hudebníků a nebo improvizaci herců. V těchto a dalších podobných případech jsou potom sami protagonisté zároveň autory a výkonnými umělci a na jejich výtvor se nahlíží ze dvou hledisek. Za první jde o předmět ochrany jako autorského díla. Osoba je potom tvůrcem - autorem díla. Za druhé jde o předmět ochrany, kterým je umělecký výkon a osoba jej vykonávající je výkonným umělcem. To má potom důsledky také v samotných právech, přičemž zanedbatelné nejsou ani odměny stanovené z těchto činností. V těchto případech jsou u nás tyto osoby zastupovány dvěma odlišnými kolektivními správci.

Důležitou skutečností je, že výkonný umělec při výkonu autorského díla nesmí neoprávněně zasahovat do osobnostních a majetkových práv autorových, nesmí snižovat hodnotu onoho díla a autor díla má právo dohledu nad plněním této povinnosti (autorský dohled), je-li to možné. Základním majetkovým právem autora je dále dílo užít. Tedy pokud by výkonný umělec chtěl použít cizí dílo, je povinen s autorem ujednat smluvně výkon práva toto dílo užít (§ 12 odst. 1. aut. zák.). Autor je poté povinen strpět výkon práva dílo užít jinou osobou (výkonným umělcem) v rozsahu vyplývajícím ze smlouvy.

Podle mého názoru existuje především v oblasti hudebních děl značně právně citlivá skutečnost týkající se zpracování autorského díla. V § 2 odst. 4. aut. zák. je stanoveno, že předmětem díla autorského je také dílo vzniklé tvůrčím zpracováním díla jiného. V případě hudebníků, jako výkonných umělců, to ve značné míře znamená, že pokud dostanou

²¹ Např. improvizace v hudbě, divadle apod.

svolení od autora dílo užít, musí jej užít v takové míře, aby to stále ještě bylo dílo původně vytvořené. Autor totiž jako své výlučné právo uděluje svolení své dílo rovněž zpracovat. To, kde je potom hranice mezi obyčejným přednesem díla a jeho zpracováním, je právě ona citlivá část, kterou by v konečné fázi musel rozhodnout nezávislý soud. Je proto vždy žádoucí, aby autor při uzavírání licenční smlouvy s výkonným umělcem toto případné zpracování vzal v potaz. Předejde se tak značným problémům a nejasnostem a při dnešním stavu zatíženosti justice by se zdánlivě zanedbatelné problémy mohly značně zkomplikovat.

Výkonný umělec má také svá osobnostní a majetková práva ke svému uměleckému výkonu. Osobnostní práva jsou v zásadě nepřevoditelná. Stejně jako autor, tak i výkonný umělec má právo na ochranu před každým znetvořením, zkomolením nebo jinou změnou svého výkonu, která by byla na újmu jeho pověsti. Novelou Autorského zákona č. 216/2006 Sb. tak došlo ke změně ustanovení § 70 odst. 4. s tím, že tzv. rozsah ochrany osobnostních práv výkonného umělce byl více kasuisticky zapracován. Minulá právní úprava hovořila obecně o právu výkonného umělce na to, aby jeho výkon nebyl užíván jinou osobou způsobem nesnižujícím jeho hodnotu. Novelizované znění více zpřesňuje tzv. způsob užívání, který nesnižuje hodnotu původního výkonu. Toto zpřesnění vyplývá ze Smlouvy Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech²² a dokonce jde dále, když právo na ochranu osobnostních práv dává každému výkonu výkonného umělce, na rozdíl od znění ve Smlouvě Světové organizace duševního vlastnictví, která takto chrání pouze živé, sluchem vnímatelné výkony nebo výkony zaznamenané na zvukových záznamech. Znetvořeny, zkomoleny ani jinak změněny nesmí být ani výkony artistů, mimů, tanečnicků apod., které nejsou leckdy z povahy věci sluchem vnímatelné.

²² Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech (WPPT), Ženeva 1996., čl. 5 – Osobnostní práva výkonných umělců.

Jinak je tomu ovšem u práv majetkových. Ta jsou popsána v ustanovení § 71 AZ. Kolektivní správu na poli uměleckých výkonů, přesněji řečeno výkonných umělců, vykonává kolektivní správce INTERGRAM, nezávislá společnost výkonných umělců a výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů. Povinně kolektivně spravovaným právem jsou práva na odměnu a právo na užití předmětů ochrany kabelovým přenosem. Podrobněji k této problematice viz níže.

3.4.3. Zvukový a zvukově obrazový záznam či jiný záznam

Posledním z předmětů ochrany podle § 95 odst. 1. je zvukový nebo zvukově obrazový záznam, přičemž i zde musí být splněna podmínka, že se musí jednat o záznam zveřejněný nebo ke zveřejnění nabídnutý. Co se myslí zvukovým záznamem je definováno v ustanovení § 75 a násl., a co je považováno za zvukově obrazový záznam je dále uvedeno v § 79 a násl. Autorského zákona. Oba předměty ochrany mají mimo jiné společné to, že jde o záznamy.

U zvukového záznamu jde o výlučně sluchem vnímatelný záznam zvuků výkonů výkonného umělce či jiných zvuků nebo jejich vyjádření. Ve druhém odstavci § 75 zákon nově upravuje i osobu výrobce zvukového záznamu. Zde došlo oproti minulé úpravě zákona č. 35/1965 Sb. k upřesnění. Podle nové právní úpravy je výrobcem zvukového záznamu také ten, kdo si nechá záznam na objednávku pořídit – objednatel. Ovšem i zde je možnost upravit smluvně postavení stran při uzavírání smlouvy o dílo. Předmětem práva výrobce zvukového záznamu je výkon spočívající v zachycení zvuků.²³ Nejde zde tedy o tvůrčí výkon jako u výkonných umělců či autorů. Výrobce zde naplňuje své právo tím, že de facto nahraje (vytvoří) určitý umělecký výkon. S touto svou nahrávkou – tedy zvukovým záznamem – potom může nakládat jako s předmětem ochrany. Mohlo by se zdát, že se nejedná o předmět duševního vlastnictví. Zákon v této činnosti vidí určitou tvůrčí činnost spočívající právě

²³ Kříž, Holcová, Korda, Křest'ánová – Autorský zákon s komentářem, Linde 2001, str. 198

v zaznamenávání zvuků (uměleckých výkonů). Jde tedy o nehmotný statek a na takový se tedy plně vztahuje Autorský zákon. Podobně jako u zvukového záznamu je upraven rovněž zvukově obrazový záznam a právo výrobce takového záznamu.

V dnešním moderním digitalizovaném světě však vzniká spousta dalších různých druhů záznamů rozdílných od zvukových či zvukově obrazových. Tyto záznamy jsou založeny především na bázi elektronické a další, které se mohou vyskytnout v budoucnu. Zákonodárce velice vhodně zahrnul tuto variantu možných dalších záznamů a rozšířil demonstrativně rozsah předmětů ochrany, za jejichž užití povinně vybírá odměny dle ustanovení § 96 odst. 1. písm. a), bod. 3. Zákonodárce však tzv. *jiné záznamy* neuvedl v § 95 odst. 2.. Logickým a systematickým výkladem lze však dojít k názoru, že i nad těmito předměty ochrany (jinými záznamy) je kolektivní správa vykonávána.

Na rozdíl od prvních dvou předmětů ochrany, není výrobce zvukových ani zvukově obrazových záznamů nositelem osobnostních práv, což vyplývá ze samotné povahy těchto předmětů ochrany.

Jak je patrné z výše popsaných předmětů ochrany, mají tyto mnoho společného a k řádnému užití jednoho z předmětů je mnohdy zapotřebí užít i předmět další. Tak např. pro řádné užití autorského díla v podobě písně je zapotřebí, aby toto dílo bylo plně využito, tedy, aby autorovi přineslo nějaký užitek, ať už v podobě finanční či morální. K tomu musí autor či jiná osoba autorské dílo provést nebo předvést. V mnoha případech jej autor sám i předvede. Je tedy současně i v postavení výkonného umělce se všemi právy k tomu náležejícími. Většinou však své dílo celé sám předvést nedokáže a tak jej předvede spolu s dalšími osobami (hudebníky, herci), kteří se tímto stávají výkonnými umělci a mají tedy svůj podíl na celkovém uměleckém výkonu. Bude záležet na dohodě mezi těmito výkonnými umělci, jak velké podíly těm kterým hudebníkům připadnou. Při nakládání se svými právy lze využít tzv. společného zástupce podle § 68 AZ. Na volbě výkonných umělců potom

zůstává jen, kdo oním zástupcem bude, zda umělecký vedoucí, nebo většinou hlasů tělesa zvolená osoba.

Společný zástupce vykonává svou činnost na základě přímého zastoupení, a to ze zákona, jde-li o uměleckého vedoucího nebo na základě plné moci, jde-li o osobu zvolenou. V tomto případě je nutno uzavřít s každým členem tělesa dohodu o plné moci. Tzn., že společný zástupce vystupuje v právních vztazích jménem zastoupeného a na účet zastoupeného. Podrobněji viz. § 22 a další AZ. Společný zástupce tak vlastně jedná přímo za zastoupené i s příslušným kolektivním správcem, tj. uzavírá s ním smlouvu o zastoupení. Kolektivní správce pak zastupuje přímo výkonné umělce vlastním jménem, avšak na jejich účet. Kolektivní správce tak zastupuje na základě nepřímého zastoupení, kdy jedná s výkonnými umělci sdruženými v uměleckém tělese prostřednictvím společného zástupce. Tato konstrukce je velkým ulehčením při výkonu kolektivní správy. Společný zástupce tak prosazuje zájmy výkonných umělců efektivněji a rychleji. Samotné provedení díla by bylo dostačující v případě živého vystoupení a nebylo by třeba dalšího.

Majetková práva z takového ztvárnění by tedy náležela autorovi díla a výkonným umělcům, kteří dané dílo provedou. Pokud by ale mělo být toto autorské dílo zaznamenáno na nějaký nosič záznamu – médium (např. CD, LP, MC nebo mini disc), je třeba zahrnout také práva výrobce zvukového záznamu. Na takovém nosiči se záznamem např. koncertu hudebního díla váznou všechny tři práva náležící k daným předmětům ochrany. Tato práva si přitom nijak nekonkurují a jsou uplatňována odděleně. Z ustanovení § 105 autorského zákona vyplývá, že jak právo autorské, tak práva související s tímto právem nejsou nijak dotčena.

Uživatel těchto předmětů ochrany musí tedy zahrnout všechna tato práva, chce-li řádně předměty ochrany užívat. Chce-li tedy např. majitel restaurace pouštět hudbu ve své restauraci z herního zařízení (JukeBoxu), musí platit kolektivnímu správci odměny za veřejné užití předmětů ochrany. V tomto případě tedy odvádí odměny autorovi díla, výkonnému

umělci a výrobci zvukového záznamu. Uživatel však musí odvádět odměny více kolektivním správcům.

Kolektivní správce OSA vybírá odměny pro autory a kolektivní správce INTERGRAM pro výkonné umělce a pro výrobce zvukových záznamů. Pro snadné vyřízení věci by bylo snadnější odvést jen jednu částku, která by se potom přerozdělila podle daných pravidel. Bylo by nutno celý tento mechanismus placení legislativně upravit. V úvahu by mohlo přijít zřízení určitého *vypořádacího centra*, které by celou částku přerozdělovalo mezi dané kolektivní správce. Nedochozelo by tak k únikům, kdy uživatel zaplatí je jednomu kolektivnímu správci (většinou OSA) a další prostě opomene a spoléhá tak, že kontrola ze strany dalšího kolektivního správce jej mine. Jeden kolektivní správce totiž nemá právo kontrolovat, zda-li uživatel zaplatil za užití všech předmětů ochrany. Tuto variantu vybírání odměn by bylo možno aplikovat jen při společném užívání všech tří předmětů ochrany. Tedy v případech veřejného pouštění hudby ze záznamu apod. Další výhodou takového postupu by bylo i zjednodušení v rámci společného evropského ba dokonce celosvětového trhu, na kterém bude Česká Republika participovat. Při vybírání odměn by tak byla daná částka zaplacená za užívání práv zahraničního interpreta rozúčtována ve vypořádacím centru a jednotlivé její části by byly odeslány konkrétním kolektivním správcům přímo. Domácím kolektivním správcům by tak odpadla zahraniční agenda. Tímto způsobem by byl ve značné míře omezen princip teritoriality. Omezení, ne-li úplné zrušení principu teritoriality, bude jistě jedním z budoucích úkolů legislativy, která se bude muset vypořádat s integrací a globalizací také na poli práva autorského²⁴.

Dle vydaného rozhodnutí o udělení oprávnění Ministerstvem kultury ČR ze dne 28.2.2001, č.j. 4449/2001, vybírá odměny za všechny autory a jiné nositele práv, s výjimkou práv výkonných umělců a výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů jen jeden kolektivní správce – OSA, Ochranný svaz autorský pro práva k dílům hudebním.

²⁴ V současné době probíhají přípravy směrnice ES o kolektivní správě autorských práv a práv s autorským právem souvisejících.

Novelou č. 216/2006 Sb. bylo zčásti vyslyšeno těmto požadavkům na zjednodušení při vybírání odměn, avšak jen ve vztahu k odměnám za zhotovení rozmnoženiny pro osobní potřebu dle § 25 autorského zákona a odměnám za půjčování originálů či rozmnoženin vydaných děl dle § 37 autorského zákona. Učiní-li tak ministerstvo²⁵, budou do budoucna vybírány odměny dle § 25 a § 37 již jen jedním kolektivním správcem.

V minulosti byl podobný systém uplatňován za účinnosti autorského zákona č. 35/1965 Sb. Vyhláškou č. 116/1991 Sb., kterou se upravovaly sazby odměn výkonných umělců a sazby náhrad výrobců zvukových a zvukově obrazových záznamů za užití zaznamenaných výkonů nebo zvuků a zvukových a zvukově obrazových snímků na veřejných produkcích prostřednictvím technických zařízení, bylo mimo jiné stanoveno, že vybírající organizací za všechny subjekty mající majetková práva bude OSA. Ta potom měla povinnost odvádět honoráře za umělecké výkony a za užití záznamů společnosti INTERGRAM. Zákonem č. 237/1995 Sb. o hromadné správě autorských práv a práv autorskému právu příbuzných a o změně a doplnění některých zákonů, byla s účinností od 1.1.1996 mimo jiné zrušena také vyhláška č. 116/1991 Sb. Od té doby postupují obě společnosti naprosto samostatně, a to i podle nového Autorského zákona č. 121/2000 Sb. Tento model nebyl životaschopný právě z důvodu absence nezávislosti, kdy za INTERGRAM vykonávala výběrčí práva OSA, jež je zaměřena na autory. Tímto zasahovala do sféry výkonných umělců, což nebylo z hlediska právní jistoty správné. Ono vypořádací centrum by bylo na jednotlivých kolektivní správcích nezávislé. Při stanovení podmínek výkonu pravomocí vypořádacího centra by se musela důkladně zvážit působnost této instituce. Domnívám se, že vzhledem k silnému integračnímu trendu, by případné zřízení nebylo neefektní. To je ovšem jen můj názor případné úpravy *de lege ferenda*.

²⁵ Autorský zákon v § 98 odst. (7) říká, že tak ministerstvo učinit „může“ !

3.5. Práva povinně kolektivně spravovaná

Úprava kolektivní správy práv je velmi diskutovanou záležitostí a z velké části právě díky tzv. povinné kolektivní správě práv. Tato povinně spravovaná práva jsou omezena na tzv. mechanická práva, tzn. práva na odměnu a na přiměřenou odměnu za užití předmětů ochrany určitým způsobem a na práva na užití předmětů ochrany kabelovým přenosem. V Autorském zákoně jsou tato práva uvedena v § 96. Jde především o užití, ke kterému není třeba souhlasu nositele práv, avšak toto užití není bezplatné (tzv. úplatné zákonné licence). Nositel práva má nárok na odměnu za takové užití a právě vybírání, přerozdělování a vyplácení těchto odměn zajišťuje kolektivní správa, resp. jednotliví kolektivní správci. Odměny za užití chráněných děl jsou v současné době jedním z nejvýznamnějších příjmů, které nositelům práv plynou. Jde o tzv. náhradní odměny, které jsou vybírány podle procentní sazby od povinných osob.

Jde o tato práva, za jejichž užití náleží autorovi popř. jinému nositeli práv odměny :

- 1) právo na odměnu za užití uměleckého výkonu, který je zaznamenán na zvukový záznam, přičemž tento záznam musí být vydaný k obchodním účelům. Toto užití se děje vysíláním rozhlasem nebo televizí, anebo přenosem rozhlasového či televizního vysílání (zásadně jde o práva výkonných umělců);
- 2) právo na odměnu za užití zvukového záznamu, vydaného k obchodním účelům a opět jako u užití uměleckého výkonu jde o užití buď rozhlasem nebo televizí nebo přenosem rozhlasového či televizního vysílání (tato práva náležejí zásadně výrobcům zvukových záznamů);
- 3) právo na odměnu za zhotovení rozmnoženiny díla pro osobní potřebu na podkladě zvukového nebo zvukově obrazového záznamu

či jiného záznamu (např. elektronická kniha)²⁶, a to přenesením obsahu záznamu na nenahraný nosič takového záznamu. Zákon rozděluje toto právo podle typu rozmnoženiny s tím, že na jedné rozmnoženině může váznout hned několik práv různých nositelů. Tak na hudebním nosiči (CD) vydaném k obchodním účelům mohou váznout práva autora hudby, textu, dále pak práva výkonných umělců a práva výrobců zvukového záznamu;

- 4) V dalším případě se jedná o podobná práva jako u bodu 3) s tím rozdílem, že jde o dílo graficky vyjádřené. Jde tedy o právo na odměnu za zhotovení rozmnoženiny díla pro osobní potřebu na podkladě grafického vyjádření jejím přenesením pomocí přístroje ke zhotovování tiskových rozmnoženin (kopírky) na jiný hmotný podklad. Ve většině případů půjde o kopírování či tisknutí děl na papír. Je důležité si uvědomit, že zde nemusí jít o rozmnožování originálů děl²⁷;
- 5) Právo na odměnu za opětný prodej originálu uměleckého díla. V tomto případě je podmínkou prodej provozovatelem galerie, dražebníkem nebo jinou osobou při výkonu svého podnikání. Prodávající je ze zákona povinen oznámit prodej originálu příslušnému kolektivnímu správci, včetně skutečné ceny za dílo. Toto právo je rovněž označováno jako tzv. droit de suite (právo na slušné vypořádání). Právo na odměnu nepřísluší nositeli práva při soukromém prodeji mezi vlastníkem a nabyvatelem jak soukromými osobami, jak vyplývá z ustanovení § 24 odst.1) Autorského zákona;
- 6) Novelou Autorského zákona č. 216/2006 Sb. byl rozšířen výčet práv o právo na odměnu za půjčování originálu nebo rozmnoženiny vydaného díla veřejnými knihovnami v souvislosti s úpravou tzv. zákonné knihovní licence upravené nově v § 37 Autorského zákona.

²⁶ Viz. bod 76 Důvodové zprávy k zákonu č. 216/2006 Sb.

²⁷ Autorský zákon výslovně stanoví pojem „rozmnoženiny díla“, viz. § 96 odst. (1), písm. a), bod. 4.

Autorský zákon uvádí další práva odlišná od práv na odměnu, která jsou povinně kolektivně spravována. Jsou to práva na přiměřenou odměnu za pronájem originálu nebo rozmnoženiny díla či výkonu výkonného umělce zaznamenaného na zvukový nebo zvukově obrazový záznam. I zde by bylo vhodné rozšířit rozsah předmětů ochrany i na tzv. *jiné záznamy*, jako je tomu u práv na odměnu.

Právo na užití předmětů ochrany kabelovým přenosem je uvedeno jako poslední povinně kolektivně spravované právo. Výjimky, kdy kolektivní správce povinně nespravuje užití kabelovým přenosem jsou, je-li kabelově přenášený zvukový záznam vydán k obchodním účelům a dále s výjimkou případů, kdy právo na kabelový přenos vykonává vysílatel ke svému vlastnímu vysílání, bez ohledu na to, zda jde o jeho vlastní práva nebo o práva, která vykonává na základě licenční smlouvy uzavřené s nositelem práva. Autorský zákon klade povinnost provozovatele kabelového přenosu při vzniku oprávnění k takovému přenosu oznámit tuto skutečnost příslušnému kolektivnímu správci.

Základním principem povinné kolektivní správy je zákonné zastoupení nositelů práv příslušným kolektivním správcem. Nositelé práv jsou povinně (ze zákona) zastupováni právě ve věcech výkonu výše uvedených práv a dále pak i v případech vymáhání nároků na náhrady škody a na vydání bezdůvodného obohacení vzniklých z neoprávněného výkonu takto kolektivně spravovaného práva uživatelem. Nositelé práv tak nemají možnost spravovat tato taxativně určená práva samostatně. Kolektivní správce tak vlastně vykonává jedno z nejdůležitějších majetkových práv autorů z moci zákona a nositel práva nemá v zásadě možnost o tomto svém právu nijak rozhodovat. Kolektivní správce ze zákona vybírá odměny od uživatelů předmětů ochrany a povinných osob a záleží do značné míry na samotné iniciativě nositelů práv, zda budou mít z tohoto majetkový prospěch (evidence, ohlášení apod.).

Nositel práv chráněných Autorským zákonem, která jsou povinně spravována, nemá možnost tato svá práva vykonávat individuálně, ba dokonce se těchto práv vzdát. Mám na mysli především případ tzv. licencí

GPL. Licence GPL (General public licence) zjednodušeně říká, že ten, kdo danou věc stvořil, ji dává k použití všem bez nároků na odměnu a zároveň dovoluje všem ostatním ji měnit a používat ke svým vlastním dílům a produktům. Může dané dílo jakkoliv zpracovat. Tento typ jakési bezplatné licence je hojně užíván v informačních technologiích a v užívání nejrůznějších software. Podle Autorského zákona se na počítačový program hledí jako na dílo literární, resp. je tento program chráněn jako dílo literární, viz § 65 Autorského zákona. Je to tedy předmět ochrany, který lze rozmnožovat a autor by z tohoto rozmnožování měl mít nárok na náhradní odměnu vybranou od uživatele příslušným kolektivním správcem. V tomto případě je i proti vůli nositele práva vybírána odměna za užití jeho díla.

Existuje i mnoho dalších případů v oblasti hudebního průmyslu, kdy se určité hudební skupiny samy rozhodnou své dílo v podobě např. nahrávek poskytnout široké veřejnosti (televizním a rozhlasovým stanicím), a bez nároku na odměnu. Ze zákona však je toto nemožné pro rozpor se zákonem. Tato práva lze vykonávat pouze prostřednictvím kolektivního správce. Vykoná-li ten komu ze zákona patří kolektivně povinně spravované majetkové právo takové právo osobně, bude taková dohoda v příslušné části neplatná pro rozpor se zákonem.²⁸

Tak by v případě dohody nositele práva s uživatelem došlo k neoprávněnému užití se všemi s tímto spojenými následky. U dobrovolně spravovaných práv může svá práva vykonávat nositel sám v závislosti na znění smlouvy o zastupování uzavřené mezi nositelem práv a kolektivním správcem. Pokud by nositel práva sám vykonával určitá dobrovolně spravovaná práva, které však je za něj oprávněn vykonávat kolektivní správce, šlo by v tomto případě jen o porušení smluvní a neplatnosti takového jednání by se musela strana domáhat u nestranného soudu, popř. jiného rozhodčího orgánu. V poslední době je rovněž tento postup hojně využíván při provozování nejrůznějších koncertů či produkcí, živě či pomocí zvukových záznamů vydaných k obchodním účelům. Zde se

²⁸ Kříž, Holcová, Korda, Křest'ánová: Autorský zákon s komentářem, Linde 2001, str.223

jedná rovněž o tzv. dobrovolně kolektivně spravovaná práva, které spravuje kolektivní správce OSA. Autor na uvedeném nosiči sám prohlašuje, že své hudební dílo dává bezplatně k dispozici. I tehdy má však pořadatel jisté povinnosti vůči kolektivním správcům²⁹.

V odstavci třetím je stanoveno, že kolektivní správce přihlíží při rozdělování a vyplácení odměn či příjmů z vydaného bezdůvodného obohacení, které vybral při výkonu povinné kolektivní správy, pouze k zastupovaným nositelům práv, kteří s ním mají uzavřenou smlouvu o zastupování. Dále pak přihlíží k nositelům práv, kteří se za účelem vyplácení odměn k příslušnému kolektivnímu správci přihlásili k evidenci.

Zákon tedy pamatuje rovněž na nezastupované nositele majetkových autorských práv a práv souvisejících s právem autorským. Zde je vyjádřena zásada, že kolektivní správce je povinen plnit své povinnosti jen k nositelům práv, kteří jsou mu známi. Z logiky věci je jasné, že by takto mohl vyplatit určitou odměnu autorovi, o kterém nic neví, avšak zná jej. Ze zákona to však přímo nevyplývá. Je nutno tento odstavec třetí vykládat extenzivně s tím, že vybrané odměny by měly být vypláceny a rozdělovány všem kolektivnímu správci známým nositelům, lépe řečeno zjistitelným nositelům práv. Je nerozhodné, jak se o užití práva nezastupovaného autora dozvěděl (identifikovatelné platby). Je totiž povinností kolektivního správce vykonávat svou činnost s péčí řádného hospodáře a zastupovat nositele práv za rovných podmínek.

Blíže je tato povinnost kolektivního správce upravena v § 101 odst. 10. Kolektivní správce tak nesmí působit pasivně a je povinen, rozděluje-li odměny, které vybral na základě hromadné smlouvy o zastupování, přímo jemu známé nositele práv vyzvat, aby se přihlásili k evidenci. To, jestli tak bude příslušný kolektivní správce s péčí řádného hospodáře činit, ukáže samotná praxe aplikace tohoto novelizovaného ustanovení.

V případě povinné kolektivní správy, kdy nositel práva nemá žádnou jinou možnost své právo vykonávat, než v zastoupení kolektivního správce, by bylo správcovo jednání zneužíváním jeho zákonného

²⁹ Viz § 100 odst. 5 Autorského zákona.

postavení, pokud by neodvedl získané odměny, i když by věděl, za jaké užití náleží (např. z adresné platby povinného by bylo jasné, jaké dílo užil). Konkrétně při výkonu kolektivní správy OSA, veškeré vybrané odměny za užití děl nezastupovaných autorů propadají po třech letech a stávají se majetkem této organizace. Je tedy v samotném zájmu nezastupovaných autorů přihlásit se k evidenci s povinností podat tzv. ohlášku díla (viz níže).

Za zvážení by tedy stálo, zda zohlednit autorovu vůli jeho dílo poskytnout volně. Samotný výkon práva na odměnu kolektivním správcem je určitě nejlepší cesta, jak uspokojit autorovy nároky vyplývající z užití jeho díla. V dnešní moderní společnosti by bylo takřka nemožné, aby si tyto své nároky autor sám vydobýval. Otázkou zůstává, je-li potřebné nebo nutné toto právo na odměnu povinně svěřit do rukou instituce s administrativním monopolem.

Z hlediska přehlednosti a právní jistoty je toto určitě správné řešení, existuje však riziko zneužití takového postavení. Kolektivní správa by měla fungovat zejména tam, kde je individuální výkon práv nemožný nebo hospodářsky nevýhodný. Z důvodové zprávy k Autorskému zákonu vyplývá, že by povinná kolektivní správa neměla zahrnovat výlučná práva upravená v Bernské a Římské úmluvě, která nemohou být omezena jen na právo na odměnu. I v případě kolektivně spravovaného práva na odměnu je povinná správa ospravedlnitelná, jestliže je však za daných okolností nepostradatelná.

Z právního hlediska je důležité rozlišovat mezi povinnou kolektivní správou a dobrovolnou kolektivní správou.

Jak už jsem se zmínil výše, u povinné kolektivní správy vzniká oprávnění kolektivnímu správci přímo ze zákona. Nositel tak z objektivních důvodů nemůže vykonávat tato taxativně určená práva sám. To však neznamená, že autor nemá žádné povinnosti spojené s výkonem povinné kolektivně spravovaných práv. Kolektivní správce v rámci povinné kolektivní správy vybírá od povinných osob paušálně již zmiňované tzv. náhradní odměny. Ty pak rozděluje mezi jednotlivé autory či jiné nositele

práv podle svého rozúčtovacího (vyúčtovacího) řádu, který musí splňovat zákonné požadavky (§ 98 odst. 3., písm. c) AZ). Aby však autor díla, jež bylo v určitém rozhodném časovém období užito, obdržel část z vybraných náhradních odměn dle rozúčtovacího řádu, musí své dílo ohlásit a poskytnout kolektivnímu správci patřičné údaje týkající se díla, jakož se přihlásit do evidence, pokud není zastupován. Musí tedy splnit určité povinnosti. Tato díla nahlásí autor či nositel majetkových práv pouze jednou a nemusí ohlašování děl každý rok opakovat, pouze doplňuje své ohlášky o díla nová nebo dosud nenahlášená.

Autor či jiný nositel majetkových práv má poté v souladu s rozúčtovacím řádem a za naplnění podmínek, které jsou v rozúčtovacím řádu stanoveny (především užití díla v rozhodném období), nárok na podíl z výběru náhradních odměn v povinné kolektivní správě. Přihlášení se do evidence a ohlášení děl nemá jakýkoli vliv na způsob uzavírání licenčních smluv na užití těchto děl. Autor či nositel majetkových práv tak může uzavírat licenční smlouvy přímo nebo se nechat zastoupit kýmkoli. Stejně tak autor či nositel majetkových práv přihláškou do evidence a ohlášením svých děl nepodepisuje automaticky smlouvu o výkonu dobrovolné kolektivní správy a také ji podepsat nemusí.

U dobrovolné správy vzniká oprávnění vykonávat kolektivní správu na základě smlouvy o zastupování uzavřené mezi příslušným kolektivním správcem a nositelem práva.

Uzavření této smlouvy umožňuje kolektivnímu správci zastupovat autora při výkonu práv, jejichž individuální výkon je obtížný nebo prakticky nemožný. Kolektivní správce pak zpravidla uzavírá hromadné smlouvy s uživateli, kterým uděluje licenci k užití všech děl spadajících do repertoáru kolektivního správce. Na rozdíl od povinné kolektivní správy Autorský zákon přesně nestanoví, ve kterých případech užití autorských děl se institut dobrovolné kolektivní správy používá. Hlavními kritérii jsou dle Autorského zákona účelnost, vůle většího počtu autorů k uzavření hromadné smlouvy s uživatelem autorských děl prostřednictvím

kolektivního správce a v neposlední řadě i vůle uživatele autorských děl k uzavření takové smlouvy.

Takovými uživateli v praxi budou například hotely při provozování rozhlasového či televizního vysílání, dnes jen ve společných prostorách, či rozhlas nebo televize, při svém vysílání mluveného slova, hudebně dramatických děl a audiovizuálních děl. Autor či nositel práv může svá práva vykonávat přímo, i když kupříkladu u provozování rozhlasového či televizního vysílání si to lze těžko představit, naopak u Českého rozhlasu to jistě bude časté.

Jak už jsem se zmínil výše, hlavním typem zastoupení při výkonu majetkových autorských práv je zastoupení smluvní. Autor popřípadě jiný nositel majetkového autorského práva tak uzavírá smlouvu s příslušným kolektivním správcem, ve které je určen rozsah zastoupení. V tomto případě se rozsah zastoupení pohybuje v oblasti dobrovolně kolektivně spravovaných majetkových práv. Je důležité si také uvědomit, kdo vlastně může s daným kolektivním správcem smlouvu o zastupování uzavřít. Způsobitou k uzavření smlouvy je jen ta osoba, které přísluší majetkové právo autorské nebo majetkové právo s autorským právem související a to originárně. Mohl by to však být také právní nástupce primárního nositele práva nebo osoba oprávněná k výkonu majetkových autorských práv přímo ze zákona (zaměstnavatel).

Primární nositel práva však může smluvně poskytnout výhradní licenci k výkonu svých majetkových práv třetí osobě. Podmínkou k tomu, aby tato osoba byla způsobilá k zastupování kolektivním správcem, je sjednání této výhradní licence na celou dobu trvání majetkových práv s právem poskytnout podlicenci alespoň pro území České republiky. Jestliže by licence nespĺňovala dané požadavky, např. nebyla by výhradní, nebo jen na určitou kratší dobu, mohl by nabyvatel uzavřít s kolektivním správcem jakousi smlouvu o zastupování v rámci agenturní činnosti kolektivního správce³⁰. V žádném případě by nešlo o kolektivní správu³¹.

³⁰ Kříž, Holcová, Kordáč, Křest'ánová – Autorský zákon a předpisy související (komentář), Linde Praha a.s. 2001. str.222

Rozsah zastoupení při výkonu kolektivní správy je závislý na smluvním ujednání. V praxi se tyto smlouvy uzavírají velice rychle a snadno. Kolektivní správce má připravený vzor této smlouvy. Je otázkou, zda-li by mohl nositel práva při uzavírání vyloučit některé body navrhované smlouvy. Domnívám se, že v rámci smluvní svobody upravené v § 2 odst.3 občanského zákoníku, si mohou strany jakkoli dojednat rozsah smlouvy. V § 100 odst. 1 jsou upraveny povinnosti kolektivního správce k zastupovaným nositelům práva. V písm. c) daného odstavce je stanovena povinnost kolektivního správce zastupovat každého nositele práva v rozsahu s ním sjednaném a dále pak v písm. d) zastupovat všechny nositele práv za rovných podmínek.

Z toho tedy vyplývá, že při dodržení výše uvedených podmínek rovnosti k zastupovaným, může kolektivní správce rozsah dojednat s každým nositelem dle dohody. V žádném případě by nemělo jít o jednostranný akt kolektivního správce, kdy pouze předloží již vydanou smlouvu o zastupování. V praxi se tak ovšem děje a velký podíl na tom nese to, že samotní autoři či jiní nositelé práv nejsou právně či jinak odborně znalí této problematiky a raději vše bez větších potíží podepíší.

Pokud tedy nositel práva splňující všechny zákonné požadavky požádá o zastoupení, je kolektivní správce povinen toto zastoupení převzít. Zákon ukládá převzít zastoupení každého nositele práv za obvyklých podmínek. Co se myslí těmito obvyklými podmínkami dále nestanoví. Zákon však také nestanoví, že by tyto podmínky měl stanovit sám kolektivní správce. To znovu potvrzuje, že bude záležet na smluvním ujednání obou stran. Nositel práva tak může sjednat rozsah zastoupení užší než je rozsah všech jeho majetkových práv, která nejsou spravována ze zákona. Pokud by kolektivní správce odmítl toto zastoupení přijmout, domnívám se, že by zde mohlo dojít k jednání spějícímu ke zneužívání dominantního postavení na trhu.

³¹ Např. kolektivní správce Dilia vedle své činnosti kolektivního správce, jakožto své hlavní činnosti, vykonává rovněž agenturní činnost, při které zprostředkovává uzavírání licenčních smluv na užití děl českých a zahraničních autorů.

Kolektivní správce má ze zákona administrativní monopol na výkon daných majetkových práv a nositel práva by tak neměl jinou možnost nechat se kolektivně zastoupit. Mohl by svá majetková práva vykonávat individuálně, popřípadě by mohl sjednat konkrétní zastoupení s uměleckou agenturou v rámci její agenturní činnosti.

Z praktického hlediska se domnívám, že individuální výkon majetkových práv je výhodný pro nositele práv zejména tehdy, pokud není jeho tvorba natolik užívána a on sám by byl schopen si celou záležitost spojenou s užíváním jeho tvorby pohlídat. Doporučoval bych ale nezastupovanému nositeli práva zaevidovat se u příslušného kolektivního správce. Ten mu poté bude vyplácet odměny vybrané při výkonu povinné kolektivní správy (odměny za kopírování pro osobní potřebu apod.), a navíc mu bude vyplácet příjmy získané při domáhání se nároku k vydání bezdůvodného obohacení z neoprávněného výkonu kolektivně spravovaného práva. Naproti autor, pro něhož je individuální výkon obtížný nebo prakticky nemožný, uzavře smlouvu o zastupování při kolektivní správě svých majetkových práv.

Co se týče strany zastupující, je kolektivní správa v zásadě vykonávána osobně daným kolektivním správcem. Dle § 97 odst. 5 však existuje výjimka, kdy kolektivní správce může pověřit zastupováním při výkonu jím kolektivně spravovaných práv osobu jinou. Sleduje se tím především hospodárnost a efektivita výkonu kolektivní správy. Těmito osobami pověřenými k výkonu kolektivní správy mohou být zahraniční kolektivní správci pro táž práva nebo jiný tuzemský kolektivní správce, který získal k výkonu kolektivní správy oprávnění od Ministerstva kultury. Vše za podmínky, je-li to pro výkon kolektivní správy účelné. Pověření tak vzniká na základě písemné smlouvy (reciproční smlouvy mezi zahraničními kolektivními správci a tuzemským kolektivním správcem pro táž majetková práva). I v tomto případě jde vlastně o obstarávání majetkových záležitostí a pověření je založeno na nepřímém zastoupení. Pověřený kolektivní správce jedná v rámci zastupování svým jménem na účet kolektivního správce, který ho pověřil. Vztah mezi kolektivním

správce a zastupovaným nositelem práva není tímto pověřením samozřejmě nikterak dotčen.³²

Autorský zákon ve vyjmenovaných případech stanoví, že účinky hromadné smlouvy uzavřené kolektivním správcem v rámci dobrovolné kolektivní správy dopadají i na autory či jiné nositele majetkových práv, kteří neuzavřeli s kolektivním správcem smlouvu o výkonu dobrovolné kolektivní správy. Tito však mohou účinky hromadné smlouvy pro konkrétní případ nebo pro všechny případy vyloučit (viz níže).

Smlouva o výkonu dobrovolné kolektivní správy se uzavírá zásadně na všechna díla, která autor vytvořil v kategorii děl, jejichž užití hromadná smlouva řeší. Tato smlouva se zároveň vztahuje na odměny vybrané pro nositele autorských práv při výkonu povinné kolektivní správy a autor, který uzavřel s příslušným kolektivním správcem smlouvu o zastupování při výkonu dobrovolné kolektivní správy, již nemusí podávat přihlášku k evidenci. V obou případech, tedy jak u přihlášení autora k evidenci nebo uzavření smlouvy o zastupování při výkonu dobrovolné kolektivní správy, je však třeba, aby autor ohlásil svá díla, a to na příslušných formulářích ohlášek.

Samotní kolektivní správci určují obsahové náležitosti takových ohlášek. Co se týká formy samotné ohlášky, je to podle mého názoru již překonaný a zastaralý způsob. V dnešní době informačních technologií a elektronického podpisu by mohla být tato cesta vyplňování formuláře a zasílání poštou nahrazena elektronickými prostředky. Mnoho autorů hudby oprávněně kritizuje i některé náležitosti ohlášky. OSA např. ukládá skladateli hudby povinnost uvést nejméně osm taktů hudby v notovém zápise z důvodů vystižení charakteru a struktury díla. Mnoho autorů zejména populární hudby však nemá znalosti v hudební teorii a bylo by pro ně náročné své dílo zapsat do not. V závažnějších případech může nastat situace, kdy bude velice náročné i pro hudebně vzdělaného autora

³² S účinností od 1.1.2006 pověřil kol. správce Díla kol. správce OSA, aby ji zastupoval při výkonu kolektivní správy práva na užití děl provozováním televizního vysílání dle § 23 AZ. K témuž právu byl OSA pověřen rovněž kolektivním správcem OOA-S

díla zapsat do not. Nové hudební trendy tomu jasně nasvědčují. Elektronická hudba plná různých zvuků ba dokonce pazvuků je podle mého názoru těžko notově zapisovatelná. Notový záznam nově nemusí být v ohlášce vyplněn, ovšem v tomto případě bude dílu přiřazena pouze základní bodová hodnota pro vyúčtování.

Pokud by však byla celá záležitost ohlášek zmodernizována, mohla by se tak napříště ohláška posílat v elektronické podobě a s přiloženým zvukovým souborem (např. MP3), na kterém by bylo dílo zaznamenáno. Aby nedocházelo k podvodům a nejasnostem, byla by tato ohláška opatřena elektronickým podpisem autora. Alespoň jako alternativa k dnešnímu modelu by to stálo za zvážení.

3.6. Vztah kolektivního správce k nositelům práv

Vztah kolektivního správce a nositele práv je upraven zejména ustanovením § 100 a násl. AZ, který definuje povinnosti kolektivního správce vůči nositelům práv. Základní povinností je vykonávat kolektivní správu jemu svěřených práv s péčí řádného hospodáře, odborně a v rozsahu jemu uděleného oprávnění.

Závazek kolektivního správce k odbornému a efektivnímu výkonu majetkových práv zahrnuje povinnost udělovat oprávnění k výkonu práva díla či dílo užít, vybírat odpovídající autorské odměny na základě uzavřených licenčních smluv, smluv o narovnání nebo přímo na základě zákona od všech uživatelů nebo jiných osob povinných, vymáhat dlužné odměny nebo bezdůvodného obohacování a následně rozdělovat vybrané odměny a bezdůvodné obohacení nositelů práv.

Při výkonu činnosti je kolektivní správce samozřejmě povinen dbát, aby náklady na výkon jeho činnosti byly účelně vynaložené. Základním předpokladem pro odborný výkon správy je postup kolektivního správce v souladu s právními, daňovými a dalšími předpisy, které se na kolektivního správce vztahují.

3.7. Rovné podmínky a kontraktační povinnost

Kolektivní správce je povinen zastupovat každého nositele při výkonu jeho práv, které ze zákona nebo na základě smlouvy kolektivně spravuje, za rovných podmínek (§ 100 odst. 1 písm. d) AZ). Kolektivní správce by tedy neměl zvýhodňovat či naopak znevýhodňovat některého nositele práv nebo celou skupinu nositelů práv, a to například v souvislosti s tím, že se jedná o členy kolektivního správce či pouze o zastupované. V úvahu také nepřichází nerovný přístup vůči těm nositelům práv, kteří s kolektivním správcem neuzavřou z jakéhokoliv důvodu smlouvu o zastupování autorských majetkových práv, při výkonu povinné kolektivní správy. Stejně tak nepřichází v úvahu rozdílný přístup k nositelům práv při rozúčtování odměn například z důvodu věku, délky zastupování, státního občanství atd. Povinnost kolektivního správce zachovávat rovné podmínky pro všechny nositele práv se samozřejmě vztahuje i na zahraniční nositele práv, které zastupuje prostřednictvím reciproční smlouvy uzavřené s jiným kolektivním správcem.

S ohledem na monopolní postavení kolektivního správce je tomuto ustanovením § 100 odst. 1 písm. b) AZ uložena kontraktační povinnost ve vztahu k nositelům práv, kteří požádají o převzetí zastupování a prokáží, že jejich díla byla užita příslušným způsobem, tj. způsobem, k němuž kolektivní správce autorská majetková práva spravuje.

Tato povinnost se uplatní ve vztahu k právům dobrovolně kolektivně spravovaným. V případě práv povinně kolektivně spravovaných je nositel práv zastupován již přímo na základě zákona (§96 odst. 2 AZ) a kolektivní správce má povinnost všechny nositele práv zastupovat při výkonu jejich práv (§ 100 odst. 1 písm. a) AZ).

Kontraktační povinnost kolektivního správce ve vztahu k nositeli práv se uplatňuje vždy vůči konkrétnímu právu, o jehož kolektivní správu projeví nositel práva zájem. Domnívám se, že kolektivní správce nemůže pod záminkou obvyklých podmínek požadovat po nositeli práv svěření celého spektra majetkových práv, která je kolektivní správce na základě licence od Ministerstva kultury oprávněn vykonávat (například OSA v

současné době umožňuje nositelům práv vyjmutí z kolektivní správy pouze 2 typů práva, oproti běžné praxi zahraničních kolektivních správců).

Výjimkou z kontraktační povinnosti podle české právní úpravy je situace, kdy je nositel práva již zastupován, a to zahraniční osobou. V tomto případě má kolektivní správce možnost odmítnout přijetí nositele práv do zastoupení podle českého autorského zákona. S ohledem na vývoj judikatury v Evropské Unii³³ však není tato možnost kolektivními správci využívána. S případnými zájemci ze zahraničí, kteří jsou již zastupováni zahraničním kolektivním správcem, je uzavírána příslušná smlouva alespoň pro území ČR a případně pro další území.

3.8. Povinnosti nositele práv ve vztahu ke kolektivnímu správci

Povinnosti nositele práv ve vztahu ke kolektivnímu správci spočívají zejména v závazku zdržet se výkonu práv, která předal nebo která byla zákonem předána kolektivnímu správci do správy a to v rozsahu, jenž je stanoven zákonem a nebo smlouvou. Současně s tímto je nositel práv povinen strpět výkon jeho práv kolektivním správcem, a to v souladu se zákonem, smlouvou a dalšími interními předpisy, a v neposlední řadě poskytovat součinnost s kolektivním správcem, která je nezbytným předpokladem k řádnému výkonu kolektivní správy, zejména je povinen ohlašovat díla u kolektivního správce a předat další podklady nezbytné pro činnost kolektivního správce.

3.9. Vztah kolektivního správce k uživatelům

Základní povinnost kolektivního správce ve vztahu k uživatelům vyplývá z jednoho ze základních účelů kolektivní správy, a to zpřístupnění děl veřejnosti. Tato povinnost kolektivního správce je realizována prostřednictvím licenčních, hromadných nebo kolektivních smluv, kterými správce poskytuje oprávnění k výkonu práva užití dílo resp. díla způsobem, o který uživatel požádá.

³³ rozhodnutí ve věcech GEMA I. a GEMA II.

3.10. Kontraktační povinnost kolektivního správce

Kolektivní správce má vůči všem zájemcům o udělení oprávnění k výkonu práva užít dílo způsobem, ke kterému práva spravuje, kontraktační povinnost. Licenční smlouvy, které kolektivní správce uzavírá, mohou být pouze nevýhradní, přičemž oprávnění může být uděleno buď k celému repertoáru kolektivního správce, prostřednictvím hromadné smlouvy, nebo k individuálně určenému dílu či jinému předmětu ochrany.

Vyjma těchto je kolektivní správce povinen ve smyslu ustanovení § 100 odst. 1 písm. h) AZ uzavřít i smlouvu kolektivní. Kolektivní smlouvu může uzavřít pouze s právnickou osobou sdružující uživatele a oprávněnou hájit jejich zájmy. V případě, že je uzavřena kolektivní smlouva, vznikají práva a povinnosti vůči kolektivnímu správci z ní přímo jednotlivým sdruženým uživatelům.

Kontraktační povinnost kolektivnímu správci nevzniká v případě, že by uzavření smlouvy bylo v rozporu s oprávněnými společnými zájmy zastupovaných nositelů práv nebo, pokud se jedná o udělení oprávnění k jednotlivě určenému dílu, bylo-li by její uzavření v rozporu se zájmy dotčených nositelů práv (§ 101 odst. 3 AZ). Kolektivní správce dále nemá kontraktační povinnost uzavřít kolektivní smlouvu s takovou právnickou osobou, která sdružuje pouze zanedbatelný počet uživatelů (§ 101 odst. 4 AZ). Pro smlouvy hromadné a kolektivní předepisuje zákon písemnou formu. V případě nedodržení této formy bude třeba pohlížet na takto uzavřenou smlouvu jako na právní úkon absolutně neplatný (§ 40 a § 40a OZ).

Kontraktační povinnost kolektivního správce musí být realizována v souladu s ustanovením § 100 odst. 1 písm. h) AZ, tedy za podmínek přiměřených a rovných. Zásadou přiměřenosti podmínek se budou řídit všechny povinnosti uživatele směrem ke kolektivnímu správci, přičemž nejvýznamnější povinností bude vždy bezesporu výše autorské odměny, kterou je uživatel povinen zaplatit za užití. Současně však nelze opomenout, že přiměřené musí být i ostatní povinnosti uživatele, kterými

je například poskytnutí údajů o užitých dílech kolektivnímu správci k dispozici. Přiměřenost podmínek smlouvy je kategorií subjektivní a tudíž nemusí vždy panovat shoda o přiměřenosti například výše autorské odměny mezi smluvními stranami. Tato část smlouvy stejně tak jako ostatní by poté měly být předmětem jednání mezi smluvními stranami.

Zásada rovného přístupu kolektivního správce k uživatelům je realizována především poskytováním licencí uživatelům, kteří užívají předměty ochrany shodným či obdobným způsobem, za shodných či obdobných podmínek. V ohledem na tuto zásadu je třeba pečlivě zvažovat poskytování slev velkým uživatelům nebo členům asociací. V obou případech by mohlo dojít k zvýhodnění či znevýhodnění uživatele/soutěžitele v hospodářské soutěži.

3.11. Autorská odměna a její stanovování

Nejen z důvodu rovného přístupu správce k uživatelům, je kolektivní správce povinen sestavovat sazebník odměn a tento zveřejnit v souladu s ustanovením § 100 odst. 1 písm. s) AZ. Ze zveřejněného sazebníku vychází kolektivní správce při výpočtu odměny, kterou je uživatel povinen zaplatit za udělení konkrétního oprávnění.

Autorský zákon v § 100 odst. 7 stanoví, že při uzavírání smluv se přihlédne zejména k tomu, zda k užití dochází při výkonu podnikání nebo jiné hospodářské činnosti, k tomu, jaký má uživatel přímý nebo nepřímý hospodářský prospěch v souvislosti s užitím děl, k charakteru a specifikům místa nebo regionu, ve kterém dochází k užití a k účelu, způsobu, rozsahu a okolnostem užití děl. Autorská odměna může být stanovena jako procento z příjmů, které uživatel získá v souvislosti s užitím děl, nebo jako paušální částka.

Výše uvedené body musí tudíž respektovat i sazebník odměn, který však je pouze návrhem odměn ze strany kolektivního správce, což znamená, že není závazným pro uživatele nebo pro skupinu uživatelů

sdružených v právnické osobě. Kolektivní správce je tak povinen s uživateli nebo jejich zástupci jednat o výši autorské odměny.

Poslaneckou novelou autorského zákona č. 81/2005 Sb. bylo do autorského zákona vloženo ustanovení § 100 odst. 7 AZ, které ukládá kolektivnímu správci povinnost předložit návrh výše odměn k vyjádření sdružením zastupujícím příslušné uživatele předmětů ochrany. Zákon již dále neřeší, jak má kolektivní správce se stanoviskem naložit. Za podstatnější pro vyjasnění vztahů mezi správcem a uživatelem považují ustanovení § 100a AZ, které chrání uživatele, jenž má zájem na uzavření licenční smlouvy za podmínek rovných a přiměřených před zneužitím dominantního postavení kolektivního správce v kombinaci s aplikací ustanovení § 40 odst. 4 AZ.

V případě, že se nebudou kolektivní správce s uživatelem nebo skupinou uživatelů schopni dohodnout na výši odměny resp. na způsobu jejího stanovení mohou se podle ust. § 102 AZ obrátit na zprostředkovatele. Seznam zprostředkovatelů vede Ministerstvo kultury. Zprostředkovatel má přispívat k dohodě stran a současně je oprávněn předkládat smluvním stranám své vlastní návrhy. Návrhy zprostředkovatele nejsou závazné, avšak v případě, že se žádná ze stran k návrhu zprostředkovatele ve lhůtě 30 dnů nevyjádří k takovému návrhu, má se za to, že strany návrh přijaly.

Patrně vzhledem k nezávaznosti stanoviska zprostředkovatele je tento institut spíše nevyužíván a kolektivní správce se obrací rovnou na soud s žalobou o zaplacení autorské odměny resp. bezdůvodného obohacení nebo se uživatel obrací na soud s žalobou na splnění kontraktační povinnosti kolektivního správce.

V případech, kdy uživatelé mají dojem, že kolektivní správce podmiňuje udělení souhlasu k užití děl splněním nepřiměřených podmínek, nejčastěji požadováním vysoké autorské odměny, nebo podmínkami odlišnými od podmínek, za kterých udělil souhlas jinému uživateli, mohou se obrátit, a čas od času se i obracejí, na Úřad pro ochranu hospodářské soutěže. Tento Úřad sice může zahájit s kolektivním správcem řízení pro

podezření ze zneužívání dominantního postavení (§ 10 a násl. ZOHS), ale nenahradí chybějící projev vůle kolektivního správce, který by uživateli zajistil oprávněné užívání děl.

Domnívám se, že i přesto, že český autorský zákon obsahuje po jeho novelizaci kriteria, kterými se má řídit výše autorské odměny, nezavádí tato úprava vyšší právní jistotu obou smluvních stran než jakou měly před přijetím novely č. 81/2005 Sb.

3.12. Mediace

Z právní povahy smluvního vztahu mezi kolektivními správci a uživateli předmětů ochrany vyplývá, že strany mohou při vyjednávání navrhopat podmínky a ujednání smlouvy, pokud by nebyly v rozporu se zákonem a jinými právními předpisy. Vztah mezi těmito stranami je rovný a každá ze stran je při uzavírání hromadných popř. kolektivních smluv vázána pouze právními předpisy.

Je jasné, že v mnoha případech vyjednávání dochází k častým neshodám a kontraktace mezi stranami se tak stává velmi obtížnou. Autorský zákon proto pro usnadnění kontraktace kolektivních nebo hromadných smluv legálně zakotvuje institut zprostředkovatele, jakožto mediátora mezi dvěma stranami. Z toho je také patrné, jak důležitý význam zákonodárce přikládá vztahům mezi kolektivními správci a uživateli předmětů ochrany. V Autorském zákoně je tento institut upraven v § 102 nazvaném Zprostředkovatelé kolektivních a hromadných smluv. Právní úprava před účinností Autorského zákona č. 121/2000 Sb. institut zprostředkovatelů neznala. V naší právní úpravě je dokonce tento institut pojímán rozsáhleji, co se týče působnosti zprostředkovatelů, než je běžně upravován v zemích EU.

Tento postup výslovně umožňuje směrnice 93/83/EHS ve vztahu ke kabelovému přenosu, avšak tento institut se jeví vhodným využívat i v jiných případech, kdy zprostředkovatel může pomoci k uzavírání předmětných smluv.

Zprostředkovatele jmenuje Ministerstvo kultury z řad nezávislých odborníků. Strany tak mají právo a nikoli povinnost si daného mediátora zvolit. Pouze tehdy, nedohodnou-li se strany na konkrétní osobě zprostředkovatele, určí jej ministerstvo. Zprostředkovatelé jsou zapsáni ve veřejně přístupném seznamu zprostředkovatelů. Předmětem činnosti zprostředkovatelů je pomáhat při vyjednávání stran, mohou také předkládat své vlastní návrhy. Za svou činnost má zprostředkovatel nárok na odměnu a na náhradu nutně vynaložených nákladů. Podle § 102 odst. 5 platí legální domněnka přijetí zprostředkovatelova návrhu, pokud se strany k návrhu mediátora nevyjádří do třiceti dnů od předložení zprostředkovatelova návrhu.

Podle zákonodárce by institut mediátora měl preventivně působit proti zneužití postavení kolektivních správců. Lze jej proto při potížích spojených s uzavíráním kolektivních nebo hromadných smluv doporučit ve spojení s dalšími právními nástroji³⁴.

3.13. Vztahy kolektivních správců k zahraničí

Kolektivní správce neplní svou zákonnou povinnost zastupovat nositele majetkových práv jen vůči českým občanům. Svou povinnost vykonává také vůči občanům zahraničním a osobám bez státní příslušnosti. Tyto vztahy jsou běžně upraveny tzv. recipročními smlouvami, jež zajišťují a usnadňují právní vztahy mezi našimi uživateli a cizími autory, popř. jinými nositeli práv. Jednotliví kolektivní správci uzavírají tyto reciproční smlouvy se zahraničními kolektivními správci, kteří zastupují své nositele práv ke stejným nebo podobným předmětům ochrany.

Podle AZ vykonává kolektivní správce svou činnost většinou samostatně a nemůže se nechat dále pro výkon činnosti zastoupit. Z tohoto pravidla však existují dvě výjimky upravené v § 97 odst. 5 AZ.

³⁴ Kontaktní adresy na zprostředkovatele lze obdržet přímo v samostatném oddělení autorského práva na Ministerstvu kultury ČR.

V odstavci 5 § 97 AZ jsou upraveny dva případy, ve kterých může kolektivní správce pověřit zastupováním při výkonu jím kolektivně spravovaných práv jinou osobu. Toto ustanovení je nezbytné právě zejména z hlediska recipročních smluv uzavíraných s kolektivními správci vykonávajícími správu v různých zemích. Reciproční smlouvy umožňují, aby např. český uživatel hudebních děl získal přístup k celosvětovému repertoáru jen prostřednictvím kolektivního správce se sídlem v ČR³⁵. To znamená, že např. cizí autor je tak chráněn i u nás, a za jeho užití na našem území mu náleží autorskoprávní odměna. Podmínkou samozřejmě je, že tento cizí autor je ve své zemi také zastupován. Tamější kolektivní správce je oprávněn vykonávat svou činnost jen na svém území a proto se nechá zastoupit kolektivním správcem státu, ve kterém dochází k užití předmětů ochrany. Tak je tomu naopak ve vztahu k našim autorům a jiným zastoupeným nositelům práv, jež jsou hráni, resp. jejich díla jsou užívána v zahraničí.

Autorský zákon stanoví, že zastupování nositelů práv při výkonu jejich práva se musí dít za rovných podmínek u všech zastupovaných. To platí ovšem bezesbytku také o zastupování zahraničních nositelů majetkových práv. Právním nástrojem k tomu jsou již zmiňované reciproční smlouvy. Cizí nositelé práv zastupovaní kolektivním správcem požívají stejné zacházení, jaké se poskytuje nositelům práv sdruženým v osobě kolektivního správce, resp. občanům toho kterého státu. Důležité z hlediska rozličných hospodářských podmínek je chápání rovnosti v zastupování také v tom smyslu, že na užití předmětů ochrany zahraničních nositelů práv se uplatňují stejné sazby odměn a způsob rozdělování je také stejný jako při užití předmětů ochrany domovských nositelů práv. Je nerozhodné, že v jiných státech se za užití chráněných předmětů platí jiné ceny.

Vyšší tarify uplatňované v jednom státě, na rozdíl od nižších tarifů v jiném státě, nejsou zneužitím monopolu, neboť mohou odpovídat výlučnosti práv, rozsahu poskytnutých práv, hodnotě repertoáru a služeb,

³⁵ Důvodová zpráva k Aut. Zákonu č. 121/2000 Sb.

poskytovaných kolektivním správcem, a kupní síle uživatelů v tom kterém státě³⁶. V konečném výsledku však obvykle nositel práva obdrží ze zahraničí menší částku, než která by se za stejné užití vybrala v tuzemsku. Je to dáno také administrativní náročností a transakčními náklady spojenými s vedením evidence zahraničních nositelů apod..

Kolektivní správci jsou vázáni řadou mezinárodních smluv upravujících povinnosti při správě majetkových autorských práv a autorských práv obecně. S tím souvisí rovněž řada organizačních povinností kladených na kolektivního správce týkajících se právě evidence děl a informací.

Pro zjednodušení a sjednocení celé mezinárodní úpravy byly pro jednotlivé druhy práv vypracovány vzorové smlouvy. Pro provozovací práva smlouva společnosti CISAC (Mezinárodní konfederace společností autorů a skladatelů), pro mechanická práva smlouva spol. BIEM (Mezinárodní úřad společností spravující práva k mechanickému zaznamenávání a reprodukcí hudebních děl). CISAC – The International Confederation of Societies of Authors and Composers - funguje hlavně za účelem zefektivnění a zlepšení ochrany práv autorů. K lednu roku 2004 CISAC reprezentuje a zastupuje 209 organizací zabývajících se kolektivní správou, a to v 109 zemích po celém světě. CISAC tedy chrání více než 2 mil. autorů různých druhů děl z oblastí hudby, literatury, filmu, grafiky a apod.. Její aktivity jsou zaměřeny na zlepšení pozice autorů a na zlepšení pozice kolektivních správců. Se stále rostoucím významem internetu a globalizace se CISAC významněji zaměřuje také na pomoc a servis kolektivním správcům³⁷.

S rozvojem technologií spojených s masovým užíváním chráněných děl bez ohledu na hranice státu a s integracemi států je třeba hledat nová východiska a řešení. V oblasti kabelového a satelitního vysílání se již

³⁶ Důvodová zpráva k Aut. zákonu č. 121/2000 Sb.

³⁷ zdroj: www.cisac.org

vychází z pravidla obsaženého ve Směrnici EHS 93/83³⁸. To říká, že souhlas k celosvětovému užití dává kolektivní správce, z jehož území začíná sdělovací řetězec k satelitu.

Problematikou šíření chráněných děl po internetu se zabývá také světová organizace duševního vlastnictví WIPO ve svých dvou smlouvách a) o autorském právu b) o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech (tzv. internetové smlouvy). V podstatě je úprava šíření děl po internetu založena na udělení souhlasu kolektivního správce pro celý svět, což je ve svém důsledku opakem principu uzavírání recipročních smluv, založených na principu vzájemnosti a zastupování. Bude tedy nezbytnou povinností zákonodárců celou tuto záležitost upravit.

4. Mezinárodní smlouvy a dohody, právo Evropské Unie

V oblasti autorského práva je Česká republika vázána řadou mezinárodních smluv. Pokud tyto smlouvy ratifikovala, je povinna také dodržovat z ní plynoucí závazky. Jde zejména o tyto mezinárodní smlouvy a dohody:

1. Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech (WPPT) - Ženeva 1996,
2. Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl - revize Paříž 1971,
3. Mezinárodní úmluva o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových záznamů a televizních a rozhlasových organizací - Řím 1964,
4. Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví o právu autorském (WCT) - Ženeva 1996,

³⁸ Směnice Rady 93/83/EHS ze dne 27. září 1993 o koordinaci určitých předpisů týkajících se práva autorského a práv s ním souvisejících při družicovém vysílání a kabelovém přenosu.

5. Dohoda o obchodních aspektech práv k duševnímu vlastnictví (TRIPS), kterou ČR uplatňuje od 1.1.1996.

V dnešní době je nejvíce aktuální stav a mezinárodní dopad těchto smluv po vstupu ČR do Evropské unie. Autorský zákon byl schválen v souladu s tehdy existujícími směrnici ES a byl také v mnohém přísnější a modernější, když vycházel z návrhů některých směrnic. V mezidobí od počátku účinnosti zákona č. 121/2000 Sb., stanoveném na den 1. prosince 2000, však došlo k dnešnímu dni k vydání nových směrnic ES.

Jelikož je Česká republika jako člen EU povinna transponovat směrnice ES do svého právního řádu, bylo nutné autorský zákon s těmito směrnici harmonizovat. Oblast autorského práva a práv s ním souvisejících je upravena osmi směrnici ES resp. EHS:

1. Směrnice Rady 91/250/EHS ze dne 14. května 1991 o právní ochraně počítačových programů, v platném znění,
2. Směrnice Rady 92/100/EHS ze dne 19. listopadu 1992 o právu na pronájem a na půjčování, jakož i o některých právech souvisejících s právem autorským v oblasti duševního vlastnictví, v platném znění,
3. Směrnice Rady 93/83/EHS ze dne 27. září 1993 o koordinaci některých pravidel z oboru práva autorského a práv s ním souvisejících vztahujících se na satelitní vysílání a na kabelový přenos,
4. Směrnice Rady 93/98/EHS ze dne 29. října 1993 o harmonizaci ochranné doby práva autorského a některých práv s ním souvisejících, v platném znění,
5. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 96/9/ES ze dne 11. března 1996 o právní ochraně databází,
6. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/29/ES ze dne 22. května 2001 o harmonizaci některých aspektů autorského práva a

práv s ním souvisejících v informační společnosti (tzv. Informační směrnice),

7. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2001/84/ES ze dne 27. září 2001 o právu na opětný prodej ve prospěch autora originálu uměleckého díla,
8. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2004/48/ES ze dne 29. dubna 2004 o vymáhání práv duševního vlastnictví,
9. Směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES ze dne 12. prosince 2006 o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících.

Kromě závazných právních nástrojů, jakými jsou především Směrnice, vydala Evropská komise také Doporučení, které se týká přímo otázek kolektivní správy, a sice: Doporučení č. 2005/737/EC ze dne 18. října 2005 o kolektivní přeshraniční správě autorských práv a práv s autorským právem souvisejících pro zákonné online hudební služby. Vzhledem k důležitosti tohoto doporučení pro celou oblast kolektivní správy se k tomuto dokumentu vracím v samostatné kapitole.

Na tomto místě tedy jen velmi stručně. V současné době se v parlamentu Evropské unie projednává návrh na novelu směrnice č. 2006/116/ES, konkrétně je projednáván návrh na prodloužení doby ochrany práv výrobců a výkonných umělců. Tento návrh v době odevzdání práce již prošel právním výborem a do konce dubna 2009 bude předložen parlamentu Evropské unie. Návrh prodlužuje dobu ochrany práv výrobců a výkonných umělců z 50-ti let na 70 let (původní návrh dokonce obsahoval 95 let). Všechna další ustanovení chystané novely se týkají postavení výkonných umělců a nejsou předmětem této práce. Rád bych však zmínil změnu počítání doby ochrany u hudebních děl s textem. Tato jsou dle stávající úpravy považována za díla spojená a doba ochrany je u každého z nich počítána zvlášť, což namnoze komplikuje i výkon kolektivní správy u takových děl. Podle chystané novely by pak doba ochrany u takových děl měla být počítána jako u děl spolu autorských, tedy 70 let po smrti

posledního přeživšího autora, což do značné míry zpřehlední výkon autorských práv, a to jak autory samotnými, tak jejich případnými dědici.

Autorský zákon upravuje věcnou působnost v ustanovení § 107. Rozhodující je státní příslušnost, kde nerozhoduje pobyt nositele práva, pokud je státním občanem ČR. Do jaké míry se vztahuje ustanovení AZ na díla, umělecké výkony, zvukové a zvukově obrazové záznamy cizích státních příslušníků? Tuto otázku upravuje již zmiňovaný § 107, který ve svém druhém odstavci stanoví, že na cizí státní příslušníky, popř. na osoby bez státní příslušnosti, se tuzemská úprava vztahuje podle mezinárodních smluv, jimiž je Česká republika vázána, a která byla vyhlášena ve sbírce zákonů resp. ve sbírce mezinárodních smluv. Pokud by však ke konkrétnímu subjektu mezinárodní úprava chyběla, lze užít české úpravy za předpokladu zaručení vzájemnosti. V odstavci třetím § 107 je upraven postup, kdy není splněna ani jedna z výše uvedených podmínek. V takovém případě je rozhodující, zda-li došlo k prvnímu zveřejnění díla nebo výkonu na území ČR, anebo má-li autor či výkonný umělec na území ČR bydliště.

4.1. Regulace kolektivní správy online práv Evropskou komisí

Doposud byla, i přes občasnou intervenci Evropské komise do kolektivní správy, a to zejména na podkladě stížnosti některého z dotčených subjektů, ať už ze strany nositelů práv nebo uživatelů, právní úprava kolektivní správy na jednotlivých členských státech. S novým prvkem přeshraničnosti užívání autorských děl a poměrně silným tlakem na změnu systému kolektivní správy se záležitostí začala zabývat především Evropská komise, která v dubnu 2004 vydala Sdělení ohledně kolektivní správy autorských práv a práv s autorským právem souvisejících v prostoru jednotného trhu. Po tomto Sdělení přijala Evropská komise Doporučení č. 2005/737/EC ze dne 18. října 2005 o kolektivní přeshraniční správě autorských práv a práv s autorským právem souvisejících pro zákonné online hudební služby (dále jen Doporučení

Evropské komise nebo Doporučení). Ve sbírce Evropské Unie bylo toto Doporučení uveřejněno dne 22.10.2005.

Doporučení bylo přijato bez prodiskutování s ostatními institucemi, zejména Evropským parlamentem, bez diskuze s členskými státy a v neposlední řadě i bez diskuze s kolektivními správci. Obsah Doporučení vychází ze závěrů Dopadové studie komunitární iniciativy ve věci přeshraniční kolektivní správy (Impact Assessment on a Community Initiative on the Cross-Border Collective Management), (dále v textu jen Dopadová studie nebo Studie).

Studie uvádí, že Evropa je pozadu za ostatním světem, zejména za USA, v používání moderních technologií pro distribuci zábavného obsahu (online content services). Současně studie zmiňuje, že hudba je jako jediná schopna zajistit změnu a umožnit, aby se Evropa v používání moderních technologií pro zpřístupňování autorských děl a ostatních předmětů ochrany vyrovnala ostatním. Studie se věnuje jak kolektivní správě práv autorských, tak práv souvisejících s právem autorských, v potaz však bere právě pouze oblast hudby. Autoři Studie dospěli k závěru, že hlavní překážkou dalšího rychlého rozvoje v oblasti distribuce hudby přes internet a mobilní sítě je současný systém kolektivní správy. Ten vznikl v prostředí analogovém a brání, aby byl využit potenciál hudby, který má, tak že neumožňuje uživateli v prostředí internetu flexibilní přístup k celosvětovému repertoáru.

Studie kritizuje systém recipročních smluv, které mezi sebou kolektivní správci uzavírají, stejně tak jako samotný obsah těchto smluv, a to včetně ustanovení, která již byla odstraněna (restriktivní opatření kolektivních správců ve vztahu k nositelům práv a jejich přijímání do zastupování podle státního občanství).

Studie dále poukazuje na nejednotný přístup kolektivních správců vůči nositelům práv, na znevýhodňování či naopak zvýhodňování některých skupin nositelů práv u některých ochranných organizací působících v EU. Jmenovitě se zabývá postavením nakladatelů v ochranných organizacích, z nichž ještě vyjímá skupinu mezinárodních

nakladatelství, kterým není vždy umožněno, aby se podílela na rozhodování ve věcech kolektivního správce, neboť nemají zastoupení v příslušných orgánech společnosti (toto platí zejména o ochranných společnostech působících na území „nových“ členských států, tedy všech, které se staly členy EU k 1.5.2004 a k 1.1.2007). Studie dospěla k tomu, že z pohledu Evropské Unie existují 3 varianty jak na danou situaci reagovat.

4.2. Varianty řešení kolektivní správy online práv v rámci EU

První varianta znamená neprovádět žádné změny v současné praxi a ponechat „status quo“. Druhá navrhnout způsoby jak vylepšit systém spolupráce mezi národními kolektivními správci, kteří působí v 25 členských státech, a třetí, poslední varianta, kterou Studie přináší, je umožnit nositelům práv, aby výkonem svých práv pověřili kolektivního správce dle svého výběru pro celé území Evropské Unie.

4.2.1. Zachování „status quo“

V případě této varianty Studie patrně poměrně správně přepokládá, že pokud by nijak nezasahovala do stávajícího systému kolektivní správy, vrátili by se společnosti k Santiagské a patrně i Barcelonské dohodě. Tento návrat by znamenal, že uživatel by sice získal licenci na užívání děl prostřednictvím internetu nebo obdobné sítě bez územního omezení, avšak neměl by možnost si zvolit kolektivního správce, který mu takovou licenci udělí. Naopak měl by možnost ji získat pouze od toho, který by působil v místě jeho ekonomického sídla (tzv. economic residence).

Tato varianta není taktéž příliš zajímavá pro nositele práv, neboť budou mít stejně jako v současné době malou šanci ovlivňovat nakládání s jejich právy. Mimo jiné s ohledem na existující obavy, že zejména kolektivní správci v tzv. nových členských státech nebudou mít takovou vyjednávací pozici jakou mají jejich smluvní partneři, často pobočky zahraničních firem, působících na jejich územích. Kumulace těchto faktorů

by mohla vést k tomu, že největší nositelé práv (zejména nakladatelství) budou hledat cesty, jak zabezpečit využívání jejich děl bez účasti kolektivních správců.

Studie dospěla k závěru, že neprovádění změn a zachování stávajícího stavu by znamenalo pokračování současné právní nejistoty nositelů práv, pokud jde o rozúčtování odměn kolektivními správci a taktéž by nositelé práv neměli žádnou možnost ovlivnit podmínky, za jakých jsou užívána jejich díla.

Z praxe doplňuji, že zachování současného stavu by nebylo prospěšné ani pro kolektivní správce a následně ani pro uživatele. V případě kolektivních správců pramení hlavní nejistota především z toho, zda jsou vůbec s ohledem na text recipročních smluv oprávněni poskytovat licence na užití hudebních děl s textem i bez textu prostřednictvím sítě internet.

4.2.2. Změna stávající spolupráce kolektivních správců

Podstatou této varianty je změnit spolupráci kolektivních správců, která funguje na základě recipročních smluv tak, aby každý kolektivní správce mohl poskytovat oprávnění k výkonu práva dílo užit prostřednictvím internetu nebo jiné obdobné sítě pro celé území Evropské Unie a jakémukoliv uživateli bez ohledu na to, v jakém státě má ekonomické či jiné sídlo.

Je nepochybné, že tato varianta by byla velmi komfortní pro uživatele. Současně by takto byla odstraněna hned dvě územní omezení, která si kolektivní správci sami vytvořili, a to omezení udělit oprávnění k výkonu práva dílo užit pouze pro území svého státu a současně omezení udělit oprávnění pouze tomu uživateli, který má v daném státě ekonomické sídlo

Nevýhodou této varianty je, že některé společnosti budou závislé pouze na recipročních smlouvách. Kolektivní správci nebudou mít příliš velký zájem na tom, aby nositelé práv byli jejich přímými členy. Současně může tímto dojít k zhoršení spolupráce mezi nositeli práv a kolektivními správci. Kolektivní správci budou soutěžit pouze o uživatele.

Nejvýznamnějším prvkem v této snaze by se patrně stala výše autorské odměny, za kterou by byla licence u konkrétního kolektivního správce dostupná. Výše autorské odměny, kterou by kolektivní správci požadovali by tak nemusela odpovídat reálné hodnotě nabízeného repertoáru, přičemž odměna by mohla být buď nepřiměřeně nízká nebo naopak vysoká.

Zavedení varianty 2 by poskytlo určitý stupeň právní jistoty uživatelům děl prostřednictvím sítě internet, neboť by získali od jednoho kolektivního správce licenci k užití celosvětového repertoáru na celém území Evropské Unie.

Avšak vzhledem k tomu, že online práva nejsou právy spadajícími pod povinnou kolektivní správu, došlo by patrně k situaci, kdy největší nositelé práv (nadmárodní hudební nakladatelství) neschválně svá práva do správy kolektivním správcům a budou hledat náhradní varianty jejich administrace. Negativní důsledky by pocítili právě uživatelé, kteří by se museli obracet na různé subjekty s žádostí o udělení souhlasu, což by vzhledem k značné roztržitosti vlastnictví autorských majetkových práv nebylo vždy jednoduché. Studie uvádí, že varianta popsaná v této kapitole by zcela jistě nepřinesla žádné zlepšení situace pro nositele práv.

4.2.3. Možnost výběru kolektivního správce

Třetí varianta nespočívá na systém recipročních smluv, naopak jej v případě online práv vylučuje, a současně dává nositelům práv možnost, aby se sami rozhodli, kterou organizaci pověří výkonem svých online práv a v jakém rozsahu (ať jde o území či konkrétní typ práva). Studie správně podotýká, že tento systém je výhodný především pro nositele práv, jejichž díla nejsou užívána pouze v rámci jednoho státu avšak např. po celé Evropě. Nositelé práv získají větší kontrolu nad svými díly a současně i nad výnosy za jejich užívání.

Kolektivní správce bude moci vykonávat kolektivní správu práv, která získá do své správy, nikoliv pouze na území svého státu, ale na území celé EU nebo na území států, pro která je k tomu od nositele práv pověřen. Studie považuje tuto variantu za šanci pro všechny kolektivní správce

vytvořit si vlastní atraktivní repertoár, jehož prostřednictvím budou mezi sebou soutěžit. Současně předpokládá, že kolektivní správci ve snaze zaujmout nositele práv a uživatele, provedou změny nezbytné pro jejich zatraktivnění. Tato varianta je taktéž považována za plnohodnotnou variantu variantě 2.

Nevýhodou varianty 3 je to, že kolektivní správci, kteří budou mít pro uživatele komerčně nezajímavý repertoár, budou mít horší pozici na trhu, nebudou schopni pro své nositele práv získat odpovídající odměnu nebo bude jejich repertoár ignorován uživateli. Toto hrozí zejména v případě kolektivních správců ze zemí, kde podíl domácí tvorby je minimální a kteří současně nezískají do svého portfolia díla zahraničních nositelů práv. Ze studie vypracované společností Capgemini na objednávku holandského kolektivního správce BUMA/STEMRA³⁹ vyplývá, že takovými zeměmi může být Rakousko, kde podíl domácí tvorby je cca 10 %, Portugalsko cca 13 %, Belgie 14 % a Holandsko 17 %. Česká republika sice nepatří mezi tyto státy, nicméně podíl zahraniční tvorby na celkovém objemu užívané hudby není zanedbatelný, tvoří cca 50 – 60 %.

Studie po vyhodnocení všech negativních a pozitivních stránek dospěla k závěru, že varianta 3 představuje nejlepší model pro licencování online práv na území Evropské Unie, která přináší výše popsané výhody nositelům práv a současně vytváří soutěžní prostředí pro kolektivní správce.

Varianta 3 byla také autory Studie vyhodnocena jako varianta, která přinese uživatelům nejvyšší stupeň právní jistoty. Důvodem pro toto tvrzení je fakt, že nositelé práv budou přímí členové příslušného kolektivního správce, který bude moci udělit oprávnění k přesně určenému repertoáru, uživatelé tedy nebudou v nejistotě, zda vůbec je kolektivní správce oprávněn k udělení souhlasu k užití.

Domnívám se, že tato varianta bude znamenat zlepšení postavení a následně i právní jistoty nositelů práv, a to z titulu jejich přímého členství

39 Music in Europe: Sound or Silence? Study of domestic music repertoire and the impact of cultural policies of collecting societies in the EU 25

v kolektivním správci a s tím související možnosti podílet se na rozhodování kolektivního správce, což v sobě zahrnuje i možnost ovlivnit licenční podmínky.

Všechna pozitiva varianty 3 však budou hůře dosažitelná při stávající roztržitosti autorských majetkových práv, nebudou-li ve vztahu ke kolektivním správcům jednat zejména hudební nakladatelství, jakožto nejvýznamnější nositelé práv, ve shodě, tzn. pokud se všichni stanou členy stejných kolektivních správců a současně mu svěří i svůj repertoár.

4.3. Oprávněnost regulace ze strany Evropské Unie

Právní úprava ochrany autorských práv a práv s právem autorským souvisejících a zejména pak jejich výkon jsou ponechány na členských státech. Evropská Unie resp. její instituce doposud nezasahovaly do této pravomoci členských států, vyjma několika směrnic, které se autorského práva a práv souvisejících týkají a které sjednocují některé prvky autorskoprávní ochrany. Vzhledem k této skutečnosti se Evropská komise zabývala souladem regulace kolektivní správy prostřednictvím Doporučení s právem Evropské Unie a dospěla k závěru, že kolektivní správa práv spadá s ohledem na řadu jejích prvků pod služby, které vyžadují regulaci na celo-unijní úrovni. Těmito prvky jsou tyto skutečnosti: kolektivní správci poskytují své služby přes hranice svého státu, nositelům práv z ostatních členských států, na základě recipročních smluv, které obsahují restriktivní opatření, jimiž si kolektivní správci mezi sebou vzájemně vymezují příslušný trh a to jak směrem k nositelům práv, tak i ve vztahu uživatelům; ukazateli, které při tom používají jsou: území, státní příslušnost nebo sídlo nositele práv.

S tímto názorem se lze ztotožnit, neboť kolektivní správci poskytují prostřednictvím recipročních smluv své služby i zahraničním nositelům práv, i když pouze prostřednictvím jiného kolektivního správce. Současně kolektivní správci dodržují při poskytování licencování užití zásadu teritoriality směrem k uživatelům tak, že neudělí souhlas k užití svého

vlastního repertoáru (v případě OSA českého repertoáru) na území jiného státu. Tento jejich postup byl však Evropským soudem potvrzen a to v případech *Lucazeau a Tournier*,⁴⁰ je však nutno podotknout, že oba případy se týkaly veřejných produkcí ze záznamů (diskoték), kde přeshraniční užití nepřichází v úvahu. V případě online užití udělují kolektivní správci oprávnění k výkonu práva dílo užit na více států resp. bez územního omezení, avšak pouze těm uživatelům, kteří mají na území, v němž kolektivní správce působí, ekonomické sídlo.

4.4. Doporučení vs. zásada teritoriality a mezinárodní závazky

Autorské právo se podle článku 5 Bernské Úmluvy řídí zásadou teritoriality. Tato zásada stanovuje jakým právem státu se bude řídit příslušné užití, a to právem státu, kde je dílo užito. Uplatňování zásady teritoriality neznamena, že oprávnění k výkonu práva užit dílo specifikovaným způsobem musí být omezeno na území jednoho státu, jak je dnes praktikováno kolektivními správci působícími na území Evropské Unie a respektování zásady teritoriality nebrání zavedení celokomunitárního nebo přeshraničního systému licencování resp. kolektivní správy práv.⁴¹

Zavedení celounijního nebo přeshraničního systému kolektivní správy práv je současně kompatibilní i s mezinárodními závazky, které má Evropská Unie a její členské státy. Evropská Komise dospěla k závěru, že zavedení nových pravidel povede k vytvoření lepších standardů pro oblast kolektivní správy, bude v souladu s autorskoprávními principy a normami na mezinárodní úrovni. Mezinárodní úmluvy, které přitom byly brány v potaz jsou následující: Bernská úmluva o ochraně literárních a uměleckých děl z roku 1886, ve znění pařížské revize z roku 1971, již jsou členy pouze členské státy a nikoliv ES, Mezinárodní úmluva o ochraně výkonných umělců, výrobců zvukových snímků a rozhlasových organizací uzavřena v Římě 26.10.1961, Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví

40 případ 395/87 *Ministere public v. Jean-Lius Tournier* a spojené případy 110/88 a 242/88 *Lucazeau v. SACEM*

41 *Impact Assessment on a Community Initiative on the Cross-Border Collective Management of Copyright*

(WIPO) o právu autorském z roku 1996, Smlouva Světové organizace duševního vlastnictví (WPO) o výkonech výkonných umělců a o zvukových záznamech z roku 1996 a Dohoda o obchodních aspektech práv duševního vlastnictví (TRIPS) z roku 1994.

4.5. Obsah Doporučení Evropské komise

Evropská komise ve svém Doporučení vychází z varianty 3 Studie. Doporučení stanovuje, že nositelé práv by měli mít možnost zvolit si kolektivního správce, kterému svěří svá online práva, a to bez ohledu na jejich státní občanství či sídlo. Nositelé práv by současně měli mít možnost volby, pokud jde o územní rozsah pověření, tzn. mohli by se rozhodnout, zda pověří jednoho či více kolektivních správců pro celé území EU nebo více správců pro menší teritoria v rámci EU.

Doporučení dále uvádí, že kolektivní správci jsou povinni vyjmout online práva ze stávajících recipročních smluv, pokud nositel práva výslovně kolektivního správce nezmocní k zahrnutí jeho práv do systému recipročních smluv. Doporučení zavádí informační povinnost kolektivních správců ve vztahu k nositelům práv a uživatelům ohledně toho, jaký repertoár a pro jaké území spravují a jaké autorské odměny za udělení oprávnění k spravovanému repertoáru požadují.

V neposlední řadě Doporučení zmiňuje povinnost kolektivních správců dodržovat vůči všem nositelům práv zásadu rovného přístupu, tzn. nikoho nezvýhodňovat či naopak, a zajistit, aby všechny kategorie nositelů práv byly zastoupeny při přijímání interních rozhodnutí tak, aby jejich poměr byl vyvážený a spravedlivý.

Doporučení neobsahuje přímo ustanovení, které by řešilo možnost působení kolektivního správce i na území jiného členského státu, nicméně z kontextu celého Doporučení lze dospět k závěru, že tímto směrem by se kolektivní správa v EU měla vyvíjet. V souvislosti s touto změnou bude potřeba zajistit potřebné změny v národních legislativách některých

členských států.⁴² Jak již bylo výše řečeno, Doporučení nejsou na rozdíl od směrnic, nařízení či rozhodnutí evropských institucí závaznými právními akty (článek 249 smlouvy o ES), přesto ale obsah výše uvedeného Doporučení vyvolal poměrně bouřlivé reakce zejména ze strany kolektivních správců, potažmo některých členských států a jejich zástupců v Evropském parlamentu. Na Doporučení, které je možno označit za vítězství významných nositelů práv, reagovali i tito nositelé (nadmárodní hudební nakladatelství).

4.6. Reakce Evropského parlamentu

Evropský parlament resp. jeho komise pro právní záležitosti se vydaným Doporučením zabývala a dospěla k závěru, že problematika hudebního průmyslu v prostředí internetu by měla být řešena prostřednictvím závazných právních aktů, tedy nikoliv způsobem, ke kterému přistoupila Evropská komise.

Komise Evropského parlamentu pro právní záležitosti přijala Zprávu ve věci Doporučení Komise,⁴³ ve které kritizuje přijetí Doporučení, a žádá o přípravu příslušné směrnice. Návrh směrnice by neměl, na rozdíl od Doporučení, zvýhodňovat nejvýznamnější nositele práv před ostatními zejména lokálními nositeli práv, jejichž postavení by se zavedením varianty 3 podle parlamentní komise výrazně zhoršilo. Směrnice by současně měla zabezpečit ochranu evropské kulturní diverzity. Parlamentní komise souhlasí s Evropskou komisí v tom, aby každý kolektivní správce mohl poskytovat licence pro celé území EU.

Volání po regulaci kolektivní správy pomocí směrnice není novinkou. Evropská komise měla ve svém plánu prací pro rok 2005 uvedenu i přípravu návrhu směrnice o kolektivní správě, přičemž se ovšem očekávalo, že práce na ní potrvají několik let. Další snahy o úpravu

⁴² Toto se týká v podstatě všech členských států, které vstoupily do Evropské Unie po 1.5.2004, ale také např. Itálie.

⁴³

Autorem je K. Lévai k dispozici na : www.europaparl.europa.eu.

kolektivní správy na unijní úrovni se objevily při projednávání Směrnice o službách.

Kolektivní správa nebyla podle původního návrhu Směrnice o službách vyjmuta z působnosti této směrnice. Konečná verze Směrnice o službách v jednotném trhu 2006/123/EC, která byla přijata 12.12.2006, však oblast autorských práv a práv s autorským právem souvisejících z její působnosti vyjímá (článek 17 Směrnice o službách).

4.7. Postup kolektivních správců po přijetí Doporučení

V reakci na Doporučení zahájili významní evropští kolektivní správci úzkou spolupráci s největšími nositeli práv. První z nich byla oznámena na počátku roku 2006 během hudebního veletrhu MIDEM, a to mezi anglickou MCPS/PRS, německou GEMA a hudebním nakladatelstvím EMI, jejímž hlavním cílem je umožnit, aby zmínění kolektivní správci mohli poskytovat licence na užití repertoáru EMI prostřednictvím internetu a mobilních sítí po celé Evropě. Tato spolupráce se týká pouze užívání hudebních děl na internetu a obdobných sítích (zejména sítě mobilní), pokud jde o všechna ostatní užití je doposud respektována zásada teritoriality.

Cílem této spolupráce je zlepšení servisu nositelům práv ve vztahu k jejich online právům. Zlepšení se očekávají v rychlejších platbách za užití děl z repertoáru nakladatele a současně v získání větší kontroly o užívání děl v evropských zemích. Kolektivní správci pak patrně plánují expanzi do ostatních zemí Evropské Unie tak, aby mohli udělovat licence pro celé území EU ve vztahu k repertoáru, který získávají přímo od nositelů práv.⁴⁴ V úvahu však přichází i řešení, které by umožnilo těmto společnostem výraznější kontrolu činností ostatních kolektivních správců ve vztahu k jejich repertoárům.

Obdobnou spolupráci oznámila i francouzská společnost SACEM, spolu se španělskou SGAE, a očekává se vstup italské SIAE do tohoto projektu.⁴⁵

44 zdroj: www.mcps.prs.co.uk

45 zdroj: www.sacem.fr

Není překvapením, že proti těmto snahám se bouří kolektivní správci z menších zemí, kteří jsou si dobře vědomi toho, že své služby na svých územích poskytují minimálně z poloviny pro zahraniční nositele práv. Ztráta možnosti spravovat zahraniční repertoár by měla veskrze finanční negativní důsledky jak pro tyto kolektivní správce, tak pro tuzemské nositele práv. Totéž platí i v případě nebo zavedení kontroly ze strany významných kolektivních správců. Tuzemští nositelé práv by na druhou stranu měli zejména v některých případech poměrně významný důvod ke změně ochranné organizace.

Všechny tyto skutečnosti vedly menší a malé kolektivní správce k vypracování další varianty, podle které by mohla fungovat kolektivní správa online práv v EU. Tato varianta byla Evropské komisi prezentována, jako varianta 4. Vychází z varianty 2 a je doplněna o podrobnější popis možného fungování, např. obsahuje pravidla pro určení výše autorské odměny, kde předpokládá použití sazebníku státu, kde budou díla užívána.

5. Navrhovaná změna směrnice 2006/116/EK – současný stav

5.1. Návrh

Již dne 14. února 2008 oznámil evropský komisař pro vnitřní trh McCreevy, že Evropská komise přijme opatření směřující k prodloužení doby ochrany majetkových práv výkonných umělců a výrobců zvukových záznamů.

Dne 16. července 2008 zveřejnila Evropská komise návrh příslušné směrnice měnící směrnici 2006/116/EK společně s tzv. Zprávou o posouzení dopadů na právní a ekonomickou situaci⁴⁶. Krátce nato došlo v novinách The Times k tomu, a to poprvé v průběhu reformy evropského autorského práva a práv souvisejících s právem autorským, že se přední

⁴⁶ Průvodní dokument k návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se mění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících - souhrn posouzení dopadů na právní a ekonomickou situaci výkonných umělců a výrobců zvukových záznamů v Evropské unii (SEK(2008) 2288).

zástupci vědy v oblasti autorského práva velmi důrazně vyslovili proti návrhu směrnice⁴⁷.

Dne 25. července 2008 podala Evropská komise návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se mění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících.

V současné době je návrh směrnice na pořadu jednání v plénu Evropského parlamentu poté, co Výbor pro právní záležitosti vyslovil doporučení k jejímu přijetí s několika pozměňovacími návrhy⁴⁸.

5.2. Cíl navrhované právní úpravy

Evropská komise si klade za cíl zlepšit sociální poměry výkonných umělců, zejména studiových hudebníků, prodloužením doby ochrany jejich práv z 50 na 95 let. K podání takového návrhu ji vedla zejména skutečnost, že výkonní umělci stále častěji přežívají zavedenou 50letou dobu ochrany uměleckých výkonů⁴⁹. Výkonní umělci získávají výplatu smluvních autorských honorářů a zákonných odměn za to, že jejich výkon je vysílán nebo sdělován veřejnosti v barech či na diskotékách. V době, kdy se nacházejí v důchodovém věku, by však ztratili zdroj příjmu v podobě těchto odměn, neboť doba ochrany jejich majetkových práv uplynula.

Je třeba zmínit, že navrhované prodloužení ochrany by se vztahovalo pouze na takové výkony a zvukové záznamy, které by se k okamžiku uplynutí lhůty pro transpozici příslušné směrnice do národního právního řádu členskými státy Evropské unie nestaly ještě volnými⁵⁰.

V praxi jsou často uzavírány tzv. Buy-Out-Contracts (výplatní smlouvy), které zakládají výkonnému umělci pouze výplatu jednorázové

⁴⁷ Pakuscher, I., in: ZUM, 2/2009, str. 89.

⁴⁸ Zpráva Výboru pro právní záležitosti o návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se mění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících (KOM(2008)0464 – C6-0281/2008 – 2008/0157(COD)) ze dne 18. února 2009.

⁴⁹ Návrh novely směrnice 2006/116/ES, str. 2.

⁵⁰ Pakuscher, I., in: ZUM, 2/2009, str. 90.

odměny. Vedle takové odměny pak výkonnému umělci přísluší pouze příjmy od organizací vykonávající kolektivní správu práv. Nevýhodnost takových smluv pro výkonné umělce spočívá v tom, že v případě budoucího úspěchu jim nenáleží výplata žádné dodatečné odměny, zatímco výrobci zvukového záznamu náleží vysoké finanční částky⁵¹.

Předmětem nové úpravy je i zavedení jednotného výpočtu ochranné doby u děl, které představují spojení textu a hudby (viz nový čl. 1 odst. 7)⁵².

5.3. Kritika

Vypracovaný návrh směrnice se však setkává s kritikou. K překvapivě často vyslovované kritice se připojila i Česká republika⁵³ a Spolková republika Německo.

V Německu vyjádřily své kritické stanovisko i v oboru práva duševního vlastnictví uznávané entity, a to Německý spolek pro ochranu průmyslového vlastnictví a autorské právo, zapsané sdružení⁵⁴, stejně jako Institut Maxe Plancka pro právo duševního vlastnictví, právo soutěžní a daňové⁵⁵.

Předmětem kritiky se staly zejména následující body:

- I. Snaha o rozšíření ochrany
- II. Délka doby ochrany
- III. Systematika předpisu
- IV. Zajištění spravedlivého podílu na dosažených příjmech
- V. Hospodářská soutěž

⁵¹ Návrh novely směrnice 2006/116/ES, str. 2.

⁵² Nový čl. 1 odst. 7 směrnice 2006/116/ES: „Doba ochrany u hudebních skladeb s textem uplyne 70 let po smrti poslední z těchto nejdéle žijících osob, bez ohledu na to, zda jsou nebo nejsou označeny za spoluautory: autora textu a skladatele hudby.“

⁵³ Srov. Usnesení Výboru pro evropské záležitosti Parlamentu ČR ze dne 18. prosince 2008 k Návrhu novely směrnice 2006/116/ES a Usnesení Výboru pro záležitosti Evropské Unie Senátu ČR ze dne 3. prosince 2008 k návrhu novely směrnice 2006/116/ES.

⁵⁴ GRUR = die Deutsche Vereinigung für gewerblichen Rechtsschutz und Urheberrecht e.V., viz www.grur.de.

⁵⁵ Max-Planck Institut, viz www.ip.mpg.de.

VI. Omezení přístupu veřejnosti k výsledkům tvůrčí činnosti

VII. Nevhodná snaha zohlednit ekonomické výzvy, kterým čelí výrobci zvukových záznamů

Ad I.) Snaha o rozšíření ochrany

Evropská komise si vytyčila za cíl zlepšení hospodářské, a ve svém důsledku sociální situace výkonných umělců, stejně jako odvětví zvukových záznamů s ohledem na nové – často ilegální – možnosti užití výsledků tvůrčí činnosti na internetu⁵⁶. Při studiu návrhu však vznikají pochybnosti, zda Komisí předkládaný návrh na novou právní úpravu doby trvání majetkových práv vyhovuje směrnícím vytyčeným cílům.

Z pohledu výkonných umělců je třeba konstatovat, že návrh chce změnou článku 3 odst. 1 chránit pouze takové výkony, které jsou zachyceny na záznam. Pro takové zúžení neexistuje ovšem důvod věcný, ani důvod z hlediska systematiky. Doby trvání se obecně stanoví bez ohledu na příslušný druh užití. Vedle toho by měla výlučná práva podle nově navrhovaného čl. 10a příslušet po prodloužené dobu trvání ochrany v délce 45 let zásadně výrobcům zvukových záznamů. Výkonní umělci by však obdrželi pouze omezené právo účasti v podobě práva na roční doplňkovou odměnu a právo na ukončení smlouvy o převodu nebo o postoupení práv v případě nevykonávání práv ze strany výrobce zvukových záznamů. Výkonným umělcům by tedy přinesla nová právní úprava pouze omezené hospodářské výhody⁵⁷.

Naproti tomu z pohledu výrobců zvukových záznamů nepřispívá navrhovaná směrnice k omezení nezákonného užití. Pro vymýcení nelegálních chování, zejména na internetu, by přispěly pouze obchodní modely a úvahy, které by se zabývaly problémem užití výsledků tvůrčí činnosti na internetu jako celku. Řešením by bylo zejména obecné vymezení a zlepšení možností vymáhání práv duševního vlastnictví vůči

⁵⁶ Návrh novely směrnice 2006/116/ES, str. 4.

⁵⁷ Stanovisko GRUR, in: GRUR 1/2009, str. 38.

rušitelům nejen v národním měřítku, ale i v přeshraniční oblasti, nebo úvahy o jistých poplatcích za používání výsledků duševní činnosti na internetu od jeho uživatelů⁵⁸.

Právě uvedené úvahy jednoznačně směřují k závěru, že přes deklarovanou vůli Evropské komise zlepšit postavení výkonných umělců, jde ve skutečnosti o jednostrannou pomoc zájmům výrobců zvukových záznamů⁵⁹. Při prosazení návrhu EK by došlo jednoznačně k posílení průmyslu zvukových záznamů, neboť se prodlužuje exkluzivní právo výrobců zvukových záznamů téměř na dvojnásobek za jinak stejných podmínek.

Evropská komise stanovila jako jeden z hlavních důvodů pro tíživou příjmovou situaci výkonných umělců jejich omezené vyjednávací možnosti, když svá ekonomicky významná práva související s právem autorským musí převést na základě smlouvy na nahrávací společnost, a to často za jednorázovou odměnu a jednou pro vždy, bez ohledu na to, zda je nahrávka v budoucnosti mimořádně úspěšná⁶⁰. Tento důvod Evropská komise identifikovala správně. Komise však nevyvodila závěr, že je třeba navrhnout pro zlepšení postavení výkonných umělců donucující smluvní právo, neboť příslušné právo existuje v obdobných smluvních vztazích, kdy je třeba zohlednit sociální pozici zúčastněných stran a kdy je zapotřebí dosáhnout rovnováhy a chránit slabší stranu (jako je pracovní právo, právo na ochranu spotřebitele, atd.)⁶¹. Komise tuto potřebu bohužel neidentifikovala a místo toho navrhla prodloužení doby ochrany.

Je třeba konstatovat, že výkonní umělci nemohou vzhledem k zavedenému smluvnímu právu profitovat z prodloužení doby ochrany. Za existujícího smluvní práva by místo toho byli zvýhodněni producenti jako silnější smluvní partneři, kterým by byla práva po tuto prodlouženou dobu ochrany jednoduše postoupena nebo převedena. Správná cesta

⁵⁸ Stanovisko GRUR, in: GRUR 1/2009, str. 38; Stanovisko IMP, in: GRUR 11/2008, str. 910.

⁵⁹ *Schulze, G.*, in: ZUM, 2/2009, str. 97. Stanovisko GRUR, in: GRUR 1/2009, str. 38.

⁶⁰ Návrh novely směrnice 2006/116/ES, str. 3.

⁶¹ *Klass, N.*, in: ZUM, 8-9/2008, str. 665; *Klass, N.*, in: ZUM, 8-9/2008, str. 834; Stanovisko GRUR, in: GRUR 1/2009, str. 40; Stanovisko IMP, in: GRUR 11/2008, str. 907;

k rovnováze mezi zúčastněnými stranami vede přes přijetí určité, specifické, donucující normy upravující smlouvy mezi výkonnými umělci a producenty⁶². I úspěšnému umělci by sloužily vyvážené dohody po dobu 50 let mnohem lépe než nevyvážené smlouvy po dobu 95 let. Tím bych chtěl zdůraznit, že řešením současné situace by byla jistá harmonizace v oblasti smluvního práva.

Evropská komise zdůrazňuje tzv. sekundární příjmy výkonných umělců, jež spočívají v příjmech od organizací pro kolektivní správu práv⁶³. Navrhované prodloužení doby ochrany však nepřispěje k navýšení těchto jejich příjmů. Místo toho by mělo být dosaženo toho, že jsou v národním právu kogentně upraveny jistá zákonná omezení (zákonné licence), jimiž jsou práva producentů k výlučnému užití omezena, zvláště když se na tímto užitím dosahovaných odměnách podílejí⁶⁴. Zároveň by mělo být dosaženo na evropské úrovni harmonizace v oblasti rozdělování příjmů z odměn prostřednictvím organizací pro kolektivní správu práv za tím účelem, aby svůj určitý, přiměřený podíl obdrželi vedle producentů nejen autoři (tedy tvůrci díla), ale i výkonní umělci⁶⁵.

Ad II.) Délka doby ochrany

Evropská komise se snaží zdůvodnit své kroky vedoucí k prodloužení doby ochrany práv výkonných umělců a výrobců zvukových záznamů o 45 let, tedy na celkovou dobu ochrany v délce 95 let, snahou o přiblížení se copyrightovému systému zavedenému ve Spojených státech amerických⁶⁶ (viz Ad VII.)).

Komise ovšem neprokázala přesvědčivým způsobem, proč má dojít k prodloužení ochrany právě o 45 let a proč tedy nenavrhl navýšení doby ochrany např. o 10, 20, 30 nebo 50 let⁶⁷.

⁶² Stanovisko IMP, in: GRUR 11/2008, str. 910.

⁶³ Návrh novely směrnice 2006/116/ES, str. 4.

⁶⁴ Stanovisko IMP, in: GRUR 11/2008, str. 910.

⁶⁵ Stanovisko IMP, in: GRUR 11/2008, str. 910.

⁶⁶ Návrh novely směrnice 2006/116/ES, str. 8 a 12.

⁶⁷ *Schulze, G.*, in: ZUM, 2/2009, str. 97. Stanovisko GRUR, in: GRUR 1/2009, str. 39.

V případě práv souvisejících s právem autorským nejde narozdíl od práva autorského o tvorbu děl, nýbrž dochází k uskutečňování podnikatelských výkonů, resp. k investici. Úkolem právní ochrany však není vytvoření celoživotní renty. Je třeba si uvědomit, že pro výrobce zvukových záznamů není uplynutí ochranné doby zlem, se kterým je zapotřebí bojovat, ale do jisté míry od samého počátku představuje známé obchodní východisko a ceny může odpovídajícím způsobem stanovit⁶⁸. Očividně by stačila pro poskytnuté výkony doba ochrany v délce trvání 50 let.

Majitel práv souvisejících s právem autorským je stejně jako každý jiný podnikatel povinen postarat se o dobu následující poté, co doba ochrany vyprší. Doba ochrany v délce trvání 50 let se zdá být dostatečná pro to, aby se každý zaopatřil pro budoucnost na vlastní odpovědnost. Lze připomenout, že tato situace je podobná pozici majitelů patentů a průmyslových vzorů. Majitelé práv souvisejících s právem autorským jsou navíc zvýhodněni tím, že vždy mohou přijít s novými a novými produkcemi, a to i za použití stejného díla, přičemž doby ochrany začnou běžet pokaždé znovu⁶⁹.

Při výpočtu nové doby ochrany se vychází z faktu, že výkonný umělec začíná svou kariéru po dovršení svých 20 let. V souladu s údaji Evropské komise⁷⁰ by pak doba ochrany měla být vzhledem k statistikami vykazovaným dobám dožití stanovena u žen a mužů odlišně. Aby došlo k pokrytí doby života každého výkonného umělce, měla by doba ochrany práv souvisejících s právem autorským u muže dosahovat 55 let, doba ochrany u ženy pak 61 let. Pokud však běží doba ochrany o několik desítek let déle, pak takto nastavená doba ochrany přináší výhody jednak dědicům výkonného umělce, o jejichž zájmy Komisi v předkládaném

⁶⁸ Stanovisko IMP, in: GRUR 11/2008, str. 909.

⁶⁹ Stanovisko IMP, in: GRUR 11/2008, str. 909.

⁷⁰ Průměrný věk muže činí 75 let, průměrný věk ženy činí 81let. Srov. návrh novely směrnice 2006/116/ES, str. 4.

návrhu jednoznačně nejde, jednak producentům, ohledně jejichž zájmů jsou snahy Komise přesvědčivější⁷¹.

Ad III.) Systematika předpisu

Zkoumaný návrh směrnice se dotýká pouze práv výkonných umělců a výrobců zvukových záznamů. Komunitární i národní právo však upravuje i postavení majitelů jiných práv souvisejících s právem autorským. Stejně jako je doba trvání práv výkonných umělců a výrobců zvukových záznamů stanovena na 50 let, je stejnou dobou vymezena ochranná doba pro práva výrobců prvotních záznamů filmů⁷² a práv vysílatelských organizací⁷³. Německá úprava poskytuje ochranu v téže délce i pro práva kinematografů (podle § 72 odst. 3 němAZ) a česká úprava rovněž pro práva výrobců zvukově obrazových záznamů (podle § 81 česAZ) a práva nakladatele (podle § 87 česAZ).

V souvislosti s navrhovaným prodloužením doby ochrany práv pouze pro výkonné umělce a výrobce zvukových záznamů se nutně nabízí otázka, proč právě tyto dvě skupiny práv souvisejících s právem autorským jsou návrhem dotčena a proč ostatní práva do návrhu zahrnuta nejsou. Evropská komise nepodala žádné zvláštní odůvodnění pro takové rozlišování⁷⁴.

V této souvislosti je příhodné rovněž upozornit na skutečnost, že výkony se nezaznamenávají pouze na zvukové záznamy, ale i na zvukově-obrazové záznamy (např. v případě videoklipů)⁷⁵. Není tedy pochopitelné, proč se doba prodloužení ochrany týká pouze zvukových záznamů⁷⁶. Lze se rovněž přiklonit k názoru, jako kdyby EK myslela v předloženém návrhu u výkonných umělců pouze na muzikanty. Mezi výkonné umělce se však

⁷¹ Stanovisko IMP, in: GRUR 11/2008, str. 911.

⁷² Čl. 3 odst. 3 směrnice 2006/116/ES.

⁷³ Čl. 3 odst. 4 směrnice 2006/116/ES, § 87 němAZ a § 85 česAZ.

⁷⁴ *Schulze, G.*, in: ZUM, 2/2009, str. 96. Stanovisko GRUR, in: GRUR 1/2009, str. 39.

⁷⁵ *Schulze, G.*, in: ZUM, 2/2009, str. 97.

⁷⁶ *Wandtke, A.-A., Gerlach, T.*, in: ZUM, 11/2008, str. 827.

řadí i herci, jejichž výkony mohou být zaznamenány na zvukově obrazový záznam⁷⁷.

Je možné vyslovit závěrem, že v případě prodloužení doby ochrany by měla být pod stejný režim zahrnuta všechna práva související s právem autorským, zahrnující tedy i audiovizuální záznamy a filmy⁷⁸.

Ad IV.) Zajištění spravedlivého podílu na dosažených příjmech

V návrhu novely směrnice 2006/116/ES lze ocenit základní myšlenku obsaženou v novém článku 10a, aby výkonní umělci, kteří podle jimi podepsaných smluv nemají nárok na žádnou opakující se odměnu, měli po dobu trvání prodloužené ochranné doby zákonný nárok na účast na výnosech zhodnocení příslušných práv v podobě roční doplňkové odměny, kterou by získávali od výrobce zvukového záznamu⁷⁹. Čl. 10a odst. 4 pak upravuje minimální sazbu odměny ve výši 20 % z příjmů výrobců zvukových záznamů za příslušný kalendářní rok.

Ad V.) Hospodářská soutěž

Z pohledu práva na ochranu hospodářské soutěže může mít návrh směrnice negativní dopad na volnost soutěže⁸⁰. Podle snahy Evropské komise má být svobodná hospodářská soutěž vyloučena na původním trhu se zvukovými záznamy (vydávání volných zvukových záznamů), ale i na sekundárních trzích odvozených služeb (např. hudba on-line, používání ve filmech, pro účely remixu atd.) o dalších 45 let, tedy téměř o další lidskou generaci. Při této úvaze vyvstává otázka, zda případné výhody prodloužené doby ochrany, která s ohledem na staré nahrávky nepovede k nárůstu tvořivosti a produktivity, nebudou vyváženy negativními dopady. Podle základních národohospodářských názorů a na základě zkušenosti v oblasti zvukových záznamů vede vyšší stupeň hospodářské

⁷⁷ Schulze, G., in: ZUM, 2/2009, str. 97; Wandtke, A.-A., Gerlach, T., in: ZUM, 11/2008, str. 827.

⁷⁸ Gerlach, T., in: ZUM, 2/2009, str. 107.

⁷⁹ Stanovisko GRUR, in: GRUR 1/2009, str. 39.

⁸⁰ Stanovisko GRUR, in: GRUR 1/2009, str. 39.

soutěže zásadně ke zlepšení nabízených výrobků a poskytovaných služeb, stejně jako ke zlepšení zásobení spotřebitelů (digitální CD)⁸¹.

Ad VI.) Přístup veřejnosti k výsledkům tvůrčí činnosti

V právu duševního vlastnictví obecně platí základní zásada, že práva nejsou chráněna věčně, ale pouze po časově omezenou dobu. Po uplynutí ochranné doby se stávají chráněné statky volnými⁸². Rozšíření doby ochrany pro výkony výkonných umělců a také výrobců zvukových záznamů o dalších 45 let by byl ztížen svobodný přístup k hudební produkci, zejména k hudebním dílům, ještě více než předtím⁸³.

Ad VII.) Nevhodná snaha zohlednit ekonomické výzvy, kterým čelí výrobci zvukových záznamů

Průmysl zvukových záznamů se potýká s vážným propadem v důsledku enormní výroby nelegálních kopií zvukových záznamů. Výrobci zvukových záznamů museli připustit, že médiem budoucnosti již není hmotný zvukový záznam, a začali se prezentovat na internetu jiným způsobem⁸⁴. Průmysl zvukových záznamů však nadále setrvává na takových obchodních, popř. cenových modelech, které je ochoten spotřebitel zjevně jen váhavě přijmout.

Situace na trhu se zvukovými záznamy vyvolává potřebu přijmout odpovídající účinná opatření. Pokud by nebyla opravdu účinná opatření přijata, trvala by právě naznačená nezákonnost jednoduše po prodlouženou dobu o dalších 45 let. Evropská komise se snaží své kroky vedoucí ke vztažení prodloužení doby ochrany i na výrobce zvukových záznamů odůvodnit, avšak skutečně relevantní údaje chybějí. Výrok Komise, že jen každý osmý zvukový záznam (tzn. CD) zaznamená úspěch, není dostačující. Naopak: každý podnikatel musí být odpovědný

⁸¹ Stanovisko GRUR, in: GRUR 1/2009, str. 39.

⁸² Věcné vlastnictví a duševní vlastnictví se navzájem odlišují - *inter alia* – právě tím, že věcné vlastnictví se poskytuje navždy, zatímco duševní vlastnictví je časově omezeno.

⁸³ Stanovisko GRUR, in: GRUR 1/2009, str. 39.

⁸⁴ Peer-to-peer sítě.

za to, do jaké míry má se svým výrobkem úspěch na trhu. Poukazuje se na to, že probíhající podpora výrobců zvukových záznamů je nedobrovolná a argument EK spočívající v podpoře kulturní rozmanitosti je nedostačující⁸⁵.

Je třeba si uvědomit, že prodloužení doby ochrany by nemělo v této souvislosti vůbec žádný vliv nebo jen negativní. Rovněž není prokázána podmíněnost, že vyšší příjmy by měly vést k větší podpoře nových nadějí. V případě, že by byl průmysl zvukových záznamů schopen přinést více talentů, jistě by již dnes investoval více než oněch uváděných přibližně 17 % svých příjmů do rozvoje nových talentů⁸⁶. Žádný podnikatel však nečeká na poskytnutí žádné státní podpory či přijetí státního opatření, v důsledku čehož by se podnikatel rozhodl více investovat do výzkumu a vývoje⁸⁷.

5.4. Prováděcí ustanovení chystané novely

Kromě samotného prodloužení doby ochrany s sebou novela přináší i skupinu prováděcích ustanovení, které mají usnadnit implementaci prodloužení doby ochrany do praxe. Patří mezi ně i následující ustanovení.

a) Klausule use-it-or-lose-it

Komisí předkládaná novela směrnice 2006/116/ES s sebou přináší tzv. doložku use-it-or-lose-it⁸⁸.

Tato doložka ve smlouvách mezi výkonnými umělci a výrobcí zvukových záznamů by byla užitečná v tom smyslu, že by zajistila výkonným umělcům, aby se výsledky jejich tvorby dostaly k veřejnosti,

⁸⁵ Stanovisko IMP, in: GRUR 11/2008, str. 911.

⁸⁶ Návrh novely směrnice 2006/116/ES, str. 5.

⁸⁷ Stanovisko IMP, in: GRUR 11/2008, str. 911.

⁸⁸ Navrhovaný čl. 10a odst. 6.

přestože se výrobce zvukového záznamu rozhodne nezveřejňovat ani jinak nenabízet starší zvukové záznamy veřejnosti⁸⁹.

Tato doložka však není českému a německému právu zcela cizí. S odkazem uvedeným v ustanovení § 74 česAZ se použije i na výkonné umělce ustanovení § 53 česAZ zakotvující právo na odstoupení od smlouvy z důvodu nevykonávání práva⁹⁰. Odpovídající oprávnění je v německém právu upraveno v ustanovení § 41 němAZ.

I v této souvislosti je vhodné vyslovit, že prodloužení stávající doby ochrany na 95 let se k uplatňování takové možnosti nevyžaduje.

b) Zřízení fondu pro studiové hudebníky

Evropská komise usiluje zavést pro sociálně slabé výkonné umělce Fond, jenž by spočíval na přerozdělování peněžních prostředků. Takové postupy jsou známy při kolektivní správě práv. Nedostatkem současného stavu je skutečnost, že na evropské úrovni ještě nedošlo k harmonizaci hmotněprávních zásad pro činnosti kolektivních správců. To samé platí i pro fondy, jež podléhají režimu národního práva.

Podpora sociálně slabých výkonných umělců by však byla možná i za současného právního stavu.

Začlenění tohoto fondu do předkládané novely směrnice 2006/116/ES vzbuzuje dojem, že Komise si chtěla vykoupit souhlas k prodloužení doby ochrany, které by mělo zásadní přínos pro výrobce zvukových záznamů⁹¹. Při podrobnější analýze navrhované právní úpravy tohoto fondu si je třeba povšimnout toho, že tento fond je koncipován pouze jako dočasné, přechodné řešení, neboť by sloužil pouze pro starší případy. O trvalém řešení však nemůže být řeč, neboť po uplynutí této přechodné fáze by po zániku fondu spočívala vyjednávací rovnováha mezi výkonnými umělci a

⁸⁹ Návrh novely směrnice 2006/116/ES, str. 10.

⁹⁰ Tuto skutečnost připomíná i stanovisko vlády ČR k návrhu novely směrnice.

⁹¹ Stanovisko IMP, in: GRUR 11/2008, str. 914.

výrobci zvukových záznamů jen v tom, že by oběma příslušela práva po dobu 95 let⁹².

Těsně před odevzdáním mé práce se však objevil alternativní návrh Velké Británie, který dokonce navrhuje, aby se toto ustanovení stalo permanentním. Bohužel v době odevzdání práce nebyl finální výsledek jednání znám, proto je možno o konečné podobě novely jen spekulovat.

⁹² Stanovisko IMP, in: GRUR 11/2008, str. 914.

6. Závěr

Kolektivní správa prochází v současné době dynamickým rozvojem stejně jako autorské právo a práva související jako celek. Budoucnost celého tohoto oboru je pevně spjata s rozvojem internetu a s možnostmi, jež tento fenomén nabízí. Hlasy z praxe volají po rozšíření institutu náhradních odměn na internetové připojení. Autor se domnívá, že z pohledu praxe je toto řešení vyhovující, pravdou ovšem je, že mnoho spotřebitelských organizací by s ním nesouhlasilo. Další možností, jak chránit díla autorů v prostředí internetu je uzákonit odpovědnost poskytovatelů připojení. Některé členské země EU např. Francie už takové zákonodárství připravují. Otázkou je, zda návrh bude úspěšný v parlamentu. Pokud by se tak stalo, je pravděpodobné, že by následovaly další státy EU a celý proces by byl patrně korunován změnou legislativy na poli EU. Francouzský model řešení ustanovuje administrativní orgán, jež bude hrát roli zprostředkovatele mezi majiteli práv a poskytovateli připojení. Právě poskytovatelé práv budou vyhledávat porušení svých práv na internetu a informovat o tom příslušný administrativní úřad, který bude dále jednat s poskytovatelem připojení, který následně pošle uživateli připojení varovný dopis. V případě opakovaného porušení v průběhu jednoho roku pak administrativní orgán nabídne uživateli možnost okamžitého odpojení v délce od jednoho do tří měsíců, nebo řízení před samotným úřadem, které může rezultovat v odpojení od internetu v délce od dvou měsíců do jednoho roku. Úřad může též uložit uživateli užití tzv. filtračního zařízení, které znemožní například přístup na určité webové stránky. Důležitým aspektem tohoto návrhu je pak nutná spolupráce všech poskytovatelů internetového připojení působících na území Francie. Uživatel odpojený z rozhodnutí příslušného úřadu pak po dobu trestu nedostane smlouvu od žádného poskytovatele internetového připojení na území Francie.

Jaké jsou další výzvy současné kolektivní správy?

Veškeré organizace kolektivní správy by se měly dohodnout na spolupráci a v rámci zákonných možností spojit proces vybírání příslušných odměn od uživatelů a nezatěžovat nadměrně podnikatelskou veřejnost. Podle mého názoru by se tak změnil způsob, jakým kolektivní správu vnímá široká veřejnost. PR kolektivní správy bylo namnoze v minulých letech podceňováno a dědictvím těchto dob je i nepříznivý mediální obraz. I to se již však v dnešní době mění, zejména OSA dbá velmi pečlivě na svůj mediální obraz, snaží se přibližovat umělcům, změnila své webové stránky a dodržuje veškeré zásady průhledného a dostatečně průkazného nakládání s vybranými odměnami.

V neposlední řadě by organizace kolektivní správy měly zaměřit svou pozornost na osvětu a edukaci. Ve spolupráci se státními orgány by měly zahájit systematickou osvětovou činnost, která by uživatele obeznámila s fungováním principů autorských práv a napomohla by tak k hladšímu průběhu výběru odměn.

Použitá literatura:

Čermák J.: Internet a autorské právo, Linde Praha, 2003,

Dobřichovský T.: Moderní trendy práv k duševnímu vlastnictví, Linde Praha 2004,

Hartmanová D.: Kolektivní správa autorských práv a práv souvisejících s právem autorským, Linde Praha,

Kříž J., Holcová I., Kordač J., Křestánová V.: Autorský zákon a předpisy související (komentář), Linde Praha, 2001,

Kříž J., Holcová I., Kordač J., Křestánová V.: Autorský zákon komentář a předpisy související, 2. aktualizované vydání podle stavu k 1.9.2005, Linde Praha, 2005,

Popelková V.: Ochrana práv výkonných umělců a výrobců zvukových záznamů (Intergram), Grada Publishing, 1998,

Telec T., Tůma P.: Autorský zákon, komentář, C.H. Beck, Praha 2007,

Důvodová zpráva k zákonu č. 216/2006 Sb.,

Návrh novely směrnice 2006/116/ES,

Zpráva Výboru pro právní záležitosti o návrhu směrnice Evropského parlamentu a Rady, kterou se mění směrnice Evropského parlamentu a Rady 2006/116/ES o době ochrany autorského práva a určitých práv s ním souvisejících (KOM(2008)0464– C6-0281/2008 – 2008/0157(COD)), ze dne 18. února 2009.

Periodika:

Schulze, G., in: ZUM, 2/2009, str. 97,

Klass, N., in: ZUM, 8-9/2008, str. 665,

Klass, N., in: ZUM, 8-9/2008, str. 834,

Wandtke, A.-A., Gerlach, T., in: ZUM, 11/2008, str. 827,

Gerlach, T., in: ZUM, 2/2009, str. 107,

Hladký J., Kratochvíl J.: K první novele autorského zákona, Právní rozhledy, 5/2005,

Pakuscher, I., in: ZUM, 2/2009, str. 90.

Použité internetové stránky:

www.ip.mpg.de

www.grur.de.

www.europaparl.europa.eu.

www.mcps.prs.co.uk

www.sacem.fr

www.cisac.org

www.oaza.eu

www.osa.cz

www.mkcr.cz

Summary

The purpose of this study is to analyze the role of the collecting societies in the information society. What are their possibilities, task and challenges in the current technological development. Technological development encourages creativity, multiplies the creative process, supports new business models and makes information in general much more accessible for the general public. On the other hand unprecedented and unknown threats have developed – threats for both the copyright holders and copyright users.

In such an environment it is necessary to maintain a balance between the rights of authors and public interest at large, particularly education, research and access to information (Quotation from the Preamble of WIPO copyright treaty). It is the task of copyright law in general and collecting societies in particular to accommodate the interest of the original rights holders (such as creators) as well as the general public interest to use the respective work of art.

The solution to this potential conflict traditionally lies in „limitations and exceptions“to the author’s rights. All limitations are listed in the so called „Information Directive“, As a matter of interest, I would like to add that only one exception is mandatory, the rest is optional.

As a response to the current situation the European Commission has adopted a Green paper on Copyright in the Knowledge Economy. The aim of this document is to promote the dissemination of knowledge in the information society. It mostly focuses on scientific and educational material from the point of view of the exceptions and limitations.

The other initiative, which I would like to mention, is the Declaration on a balanced interpretation of the three step test“. The group of experts, who wrote this Declaration, moved away from the traditional understanding of the legal institute usually called the „Three step test“. According to their opinion the limitations and exceptions should not be interpreted narrowly, but according to their objectives and purposes.

What else is currently on the Top ten copyright lists connected with the collecting societies and internet? The role of ISPs in internet crime, results of DRM and its future.

All those aspects are mentioned in my thesis as well as the efforts of the EU to harmonize the legislation regarding the collecting societies. As I have written the attempts has failed and ended up by the non binding Recommendation. Nevertheless the process is still on going.

I have also stressed the importance of the education of the public for the successful future of the collecting societies in the information society.